

**A nemzetbiztonsági szervek és a titkos megfigyelés
A Pegasus ügy tanulságai**

Lezárás időpontja:

2022.10.05

Tartalom

1. Bevezetés

1. Az állampolgárok biztonsága kontra a magánélet védelme.....	3
2. A Snowden botrány.....	4
3. Rosszindulatú programok: Mi is az a malware?.....	6
II.. A Pegasus, és annak bevetése külföldön és Magyarországon.....	8
III.. Nemzetbiztonsági szolgálatok és a titkos megfigyelés a strassbourgi jogban.....	16
1. BIG BROTHER WATCH AND OTHERS v. THE UNITED KINGDOM.....	16
2. ZOLTÁN VARGA v. SLOVAKIA.....	19
3. SZABÓ AND VISSY v. HUNGARY.....	22
4. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának kritériumrendszere	
IV. A nemzetbiztonsági szolgálatok szabályozása Magyarországon	27
1. A szolgálatok feladatai és felépítése, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat	27
2. A titkos információgyűjtés	31
2.1 A külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés.....	32
2.2 A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés	33
V. Megindult vizsgálatok és eredményeik.....	34
1. Budapest Regionális Nyomozó Főügyészség.....	34
2. Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság.....	35
3. Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága.....	37
VI. Összegzés, a titkos megfigyelés szabályozásának problémái.. ..	37
Felhasznált irodalom.....	41

I. Bevezetés: Az állampolgárok biztonsága kontra a magánélet védelme

Régóta folyó vita tárgyát képezi a magánszféra és a biztonság egymáshoz való viszonya, melyre szokás „zeró-összegű játszmaként” is hivatkozni. Ez a matematikai játékelméletben és a közgazdaságtanban használt kifejezés azt jelenti, hogy a két egymással szemben álló oldal, mely esetünkben a magánszféra és a biztonság, csak egymás rovására tud érvényre jutni. Pásztor Emese megfogalmazásában ez a koncepció, a magánélet egy részének feladására utal annak reményében, hogy az állam megvédjen minket a különböző veszélyektől, melyek kockázatot jelenthetnek a biztonságunkra.¹

Azonban a két értéket nem lehet igazán élesen elválasztani egymástól, hiszen az emberek biztonságérzetét jelentősen növeli, ha magánéletükbe sem állami szereplők, sem harmadik személyek nem tekinthetnek be.

Az Alaptörvény mindkét fogalmat említi a „Szabadság és Felelősség” című fejezetében. Az I. Cikk úgy fogalmaz, hogy „AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.” Ez kiegészül a IV. Cikk első bekezdésével, mely szerint „Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.”. A VI. Cikk pedig a magánélethez való jogot foglalja magában: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez”.

A biztonság az egyik legősibb jog ami az embereket megilleti, mely nélkül az együttélés elképzelhetetlen lenne. Ez jelenti az állampolgárok védelmét minden külső és belső fenyegetéstől, de alkalmazandó azokra az esetekre is amelyek hatással lehetnek az állam azon képességére, hogy a nemzet jólétét biztosítsa.²

A 2010-es évek terrortámadásai³ után belátható, hogy szükséges a magánélet valamilyen mértékű korlátozása, azonban különböző, széles közönséget érintő események, így a Snowden, valamint a dolgozat témája, a Pegasus botrány gyakran megrengetik a polgárok biztonságát biztosítani hivatott állami szervekbe vetett bizalmat.

¹ Emese Pásztor - Secret Intelligence Gathering — a Low Threshold Still Too High to Reach ELTE Law Journal 2017/1 99.o.

² Szabó Endre Győző – Révész Balázs - Adataink biztonságban - adatainkban a biztonság?

³ 2015 Párizs (Bataclan, Charlie Hebdo), 2016 Berlin, Brüsszel, Nizza

II. A Snowden botrány

A technológia fejlődésével mind a magánszféra, mind a biztonság új értelmet nyert, számos új kifejezési formával bővült. Adatainkat gyakran számtalan szolgáltatóval megosztjuk, hogy kényelmesebb kiszolgálást, testreszabott élményt kapjunk, azonban pont ez jelentheti a legnagyobb biztonsági kockázatokat a jelenkorban, melyeket egyes szervek ki is használhatnak. Edward Snowden egy amerikai származású számítástechnikai tanácsadó volt, mielőtt kiobbantotta a közelmúlt alighanem legnagyobb port kavará botrányát, mely a köztudatba Snowden botrányként épült be.

Snowden az Egyesült Államokban élt és dolgozott. Eleinte a National Security Agency-nél (NSA), később pedig a Central Intelligence Agency-nél (CIA) helyezkedett el. Rövid időn belül olyan pozícióba került mely lehetővé tette számára, hogy titkosított dokumentumokhoz férjen hozzá, azonban egyre jobban megkérdőjelezte annak a törvényességét amit látott.⁴ Megtapasztalhatta, hogy a nemzetbiztonsági szervek által alkalmazott megfigyelések mennyire áthatottak mindent. Az NSA minden beszélgetésről, történetéről tudni akart, semmi sem maradhatott rejtve.⁵

Snowden 2013-ban emailben felkereste Laura Poitras dokumentumfilm készítőjét és Glenn Greenwaldot, a The Guardian újságíróját,⁶ akikkel együttműködve nyilvánosságra hozta azokat a titkosított dokumentumokat, amelyekhez munkája során fért hozzá, ezzel felfedve az Egyesült Államok által használt globális megfigyelő rendszert.

A „Boundless Informant” eszköz segítségével az USA, az Egyesült Királyság, Kanada és Ausztrália elképesztő mennyiségű adatot gyűjtött össze. A program rögzíti és elemzi a beérkező adatokat, melyeket különböző kategóriákba sorol. Célja nem egy adott üzenet pontos tartalmának megismerése, pusztán az úgynevezett metaadatok gyűjtése, mely olyan adat mely

⁴ The Guardian - Edward Snowden: the whistleblower behind the NSA surveillance revelations
<https://www.theguardian.com/world/2013/jun/09/edward-snowden-nsa-whistleblower-surveillance>
2022.12.03.

⁵The Guardian - U.o 2022.12.03.

⁶ Laura Poitras, Sean Gallup – How we broke the NSA story
https://www.salon.com/2013/06/10/qa_with_laura_poitras_the_woman_behind_the_nsa_scoops/
2022.12.03.

másik adatról nyújt információt, tulajdonképpen adat az adatról.⁷

A kiszivárgott dokumentumok azt mutatták, hogy egy harmincnapos időszak alatt az NSA hárommilliárd különböző adatot gyűjtött be, melyeket egy térképen lebontva is képes volt megmutatni, így jelezvén, hogy honnan sikerült a legtöbb információt beszerezni.⁸

Vitatott, hogy az NSA és a program képes-e a hatalmas adatmennyiségből egyet-egyet kiragadni és azt lekövetve egy adott eszközhöz vagy emberhez kötni.

James Clapper, az USA nemzeti hírszerzésért felelős igazgatója (director of national intelligence) Ron Wyden szenátor kérdésére azt felelte, hogy az NSA nem gyűjt semmilyen adatot amerikai állampolgárok millióiról vagy százmillióiról, legalábbis nem szándékosan.⁹ Judith Emmel az NSA szóvivője is hasonló álláspontot képviselve nyilatkozott a The Guardiannak, amikor azt állította, hogy az NSA nem képes meghatározni, hogy egy adat pontosan kitől és honnan származik.¹⁰

Ezzel ellentétben a kiszivárgott dokumentumok azt támasztják alá, hogy az NSA feldolgozta az adatokat, akár IP címre leszűkítve, mely már megmutatja, hogy az információ mely országból, melyik városból, sőt pontosan mely személytől érkezett. Az európai gyakorlat alapján az IP cím személyes adatnak minősül, így ezek tömeges gyűjtése adatvédelmi aggályokat is felvet.

Bár a National Security Agency nem adott betekintést statisztikáiba, Barack Obama, az Egyesült Államok akkori elnöke, igyekezett megnyugtatni a lakosságot, bizalmat kért és azt állította, hogy a nemzetbiztonsági szervek rendszere megfelelően, a magánszféra és a biztonság egyensúlyát szem előtt tartva működik.¹¹

Az események után megrendült a nemzetközi közösség Egyesült Államokba vetett bizalma, a kiszivárgott dokumentumok beindították a társadalmi vitát a nemzet biztonsága és a polgárok magánélethez való joga közötti kapcsolatról. A legnagyobb változás az emberek tudatosságában következett be, az emberek nagyrésze tudomást szerzett a megfigyelésekről és

⁷ Glenn Greenwald and Ewen MacAskill - Boundless Informant: the NSA's secret tool to track global surveillance data <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/08/nsa-boundless-informant-global-datamining> 2022.12.03.

⁸ Glenn Greenwald and Ewen MacAskill – U.o. 2022.12.03.

⁹ DailyActualNews Emre Youtube- 'Does the NSA collect any type of data at all on millions or hundreds of millions of Americans?' https://www.youtube.com/watch?v=RodZPdfAnBY&ab_channel=DailyActualNewsEmre 2022.12.03.

¹⁰ Glenn Greenwald and Ewen MacAskill – I.m.2022.12.03.

¹¹ Wall Street Journal Youtube- President Obama's Full NSA Speech https://www.youtube.com/watch?v=p4MKm2uFqVQ&ab_channel=WallStreetJournal 2022.12.03.

óvatosabban kezdett bánni az adataival.¹²

Változások történtek a nagy technológiai cégeknél, melyek elkezdtek a felhasználók adatainak védelmére nagyobb hangsúlyt fektetni, valamint több országban reform kísérletek valósultak meg a tömeges megfigyelés betiltására, szabályozására.

Azonban, ahogy a közelmúlt és a Pegasus azt megmutatta, még nem történt olyan lényeges változás, ami megfelelő keretet tudna szabni a nemzetbiztonsági szolgálatok által bevetett eszközök használatának.

III. Rosszindulatú programok: Mi is az a malware?

Manapság minden ember zsebében ott lapul az okostelefonja, elképzelhetetlen, hogy valaki ezen eszköz nélkül vágjon neki a napnak. Tagadhatatlanul nagyon sok hasznos funkciót betölt egy ilyen készülék, azonban egyre jobban reflektorfénybe kerülnek a negatív aspektusai is. A technika fejlődésével együtt mindig megjelentek az olyan személyek, akik igyekeztek az új technológiák réseit kihasználva jogosulatlan előnyökhöz jutni, mást megkárosítani, és sajnos nincs ez másképp az okostelefonok esetében sem. A számítógépek vagy okostelefonok elleni támadások sokféleképpen történhetnek, de a leggyakoribb a malware használata.

A malware, azaz malicious software (rosszindulatú szoftver) egy nagy kategóriát fed le, amelybe olyan programok sorolhatók, amelyeket kifejezetten azzal a céllal készítettek, fejlesztettek, hogy az adott eszközben kárt tegyenek, arról illetéktelenül adatokat, vagy az adatokhoz hozzáférést szerezzenek. Nagyon sokrétű a kategórián belüli osztályozás, minden nap újabb és újabb malware-ek jelennek meg, és ez a tendencia az évek alatt csak erősödött: Míg 2013-ban „csak” 182.90 millió különböző malware létezett, 2022-re ez a szám 1325.29 millióra nőtt.¹³

Nagy Zoltán András szerint az ilyen programok mögötti motiváció igen sokrétű lehet, jellemző motívum a védett személyes adatok, és állam-, szolgálati, üzleti és banktitkok jogellenes megismerésére irányuló szándék, elektronikus adatfeldolgozó rendszerekben tárolt adatok vagy programok vagyoni haszonszerzési céllal történő manipulálása, azonban ismertek katonai célú vírusok is.¹⁴

¹² Reddit.com u/_EdwardSnowden - We are Edward Snowden, Laura Poitras and Glenn Greenwald from the Oscar-winning documentary CITIZENFOUR.
AUA. https://www.reddit.com/r/IAmA/comments/2wwdep/we_are_edward_snowden_laura_poitras_and_glenn/2022.12.03.

¹³ AV-Test Institute - Malware <https://www.av-test.org/en/statistics/malware/> 2022. 12. 03.

¹⁴ Nagy Zoltán András - Informatikai bűncselekmények = Magyar Tudomány 2001/8 946-957. o.

A rosszindulatú szoftverek általában a számítógépre, telefonra telepített programok, melyek az operációs rendszerek hibáit kihasználva nyernek hozzáférést az adatokhoz. Ezek a hibák, sebezhető felületek eredhetnek az adott program elavult verziójából, (régábbi böngésző használata), vagy akár a legfrissebb alkalmazás (még sokak által) nem felfedezett rendellenességéből is.

Elég lehet azonban egy gyanús e-mailben küldött linkre kattintás vagy csatolmány letöltés is, sőt ha a felhasználó nem figyel oda, hogy pontosan milyen engedélyeket kér a frissen telepített program, könnyen előfordulhat, hogy egy játékként hirdetett szoftver hozzáférést kér a telefon kontaktjaihoz, e-mailekhez vagy a tárolt bankkártyákhoz, mely hozzáféréseket az esetek egy részében meg is kaphatja.

A sokrétű infokommunikációs eszközök elterjedése, melyek mind csatlakoznak a hálózatra („internet of things”) egyrészt megkönnyítik az eszközöket feltörni igyekvők dolgát, hisz számtalan új lehetőséget, könnyítő körülményt tud biztosítani akár „régimódi”

bűncselekmények elkövetéséhez is, másrészt kiszolgáltatottabbá teszi az átlag felhasználókat, egy okosház, vagy önvezető jármű meghackelése hatalmas hátrányt jelenthet a fogyasztói oldalon.¹⁵

De hogyan illik bele ebbe a rendszerbe az első bekezdésben említett Pegasus szoftver?

A Pegasus egy úgynevezett spyware, azaz kémsoftver. A spyware, a rosszindulatú szoftverek egy olyan altípusa, melynek célja, hogy a célba vett és megfertőzött eszközön keresztül információt gyűjtsön egy személyről. Egy ilyen program titokban, könnyen felismerhető jelek nélkül működik és folyamatosan figyeli, az internetes kereséseket, bevitt adatokat, azt, hogy a felhasználó milyen alkalmazásokat, és azokat hogyan használja. Így tulajdonképpen bármilyen információt képes megszerezni. A spyware az összegyűjtött adatokat egy harmadik félnek továbbítja, aki ezekkel visszaélhet és akár komoly károkat okozhat

Előfordulhat azonban, hogy nem a közvetlen anyagi kár okozása a spyware használójának célja, hanem a nemzet biztonságának veszélyeztetése vagy éppen védelme.

A Pegasus kémsoftvert sok állam kormánya (többek között Németország, Magyarország, Izrael, Mexikó) vásárolta meg abból a célból, hogy az országot fenyegető veszélyeket előre felderíthessék, és megelőzzék.

A jog világa viszont a technológiai innovációk mögött „kullog”, inkább a kialakult helyzetekre

¹⁵ Mezei Kitti – A modern technológiák kihívásai a büntetőjogban, különös tekintettel a kiberbűnözésre In: Állam- és jogtudomány, 2020/4. 65–68, 81. o.

reagál, mintsem előre tekintő szabályozást alkot, holott egyre növekvő tendenciát mutatnak a malwarekkel elkövetett bűncselekmények az Europol Internet Organised Crime Threat Assessment jelentései szerint. A reagálás sikere, gyorsasága pedig nagyban függ az érintettségtől is,¹⁶. A lehallgatások napvilágra kerülése után felmerülhet a kérdés, hogy valóban nemzetbiztonsági kockázatot jelentettek, jelentenek-e azok a személyek (például újságírók) akik ellen a programot bevetették, azaz jogos volt-e a program használata, nem csorbult-e a megfigyeltek joga. A botrányt követően, a mai napig sem fogalmazódott meg a vonatkozó joganyag felülvizsgálatának, módosításának szándéka, holott, véleményem szerint egyre indokoltabbnak tűnik a terület részletesebb szabályozásának kialakítása.

IV. A Pegasus, és annak bevetése külföldön és Magyarországon

A Pegasus egy, az izraeli NSO (Niv Shalev and Omri) Group Technologies által tervezett és kifejlesztett kémsoftver, melyet először 2016-ban fedeztek fel, egy megghiúsult feltörési kísérlet során.

Az NSO csoport missziója, hogy „életeket mentsen, és egy jobb és biztonságosabb világot hozzon létre”¹⁷. Kizárólag kormányzati szervekkel és hatóságokkal működik együtt, kizárólag ilyen szervek számára teszi elérhetővé a szolgáltatásait, beleértve a Pegasus szoftvert is, melyet eredendően bűn- és terrorcselekmények megelőzésére hoztak létre.

A Pegasus az egyik, ha nem a legfejlettebb kémprogram, amely akár úgynevezett „zéró-klikkes” támadással, felhasználói interakció nélkül is az IOS, illetve Android operációs rendszeren működő telefonokra kerülhet. A szoftver akár már az előre az eszközre telepített alkalmazásokon keresztül is célba érhet, ugyanis az Amnesty International szakértőinek vizsgálatai kimutatták, hogy egyes érintett eszközök esetén az Apple Photos, illetve Music applikációk a feltételezett „megfertőződés” pillanataiban indokolatlanul nagy mértékű hálózati forgalmat bonyolítottak le.¹⁸

¹⁶ Nagy Zoltán András: A jövő tegnap óta tart. A modern technikai-technológiai folyamatok kihívásai a jog területén. - In: Belügyi szemle (2010-), 2018/10, 36, 53-54.. o.

¹⁷ NSO Group - About us <https://www.nsogroup.com/about-us/> 2022. 12.03.

¹⁸ David Pegg, Sam Cutler - What is Pegasus spyware and how does it hack phones? <https://www.theguardian.com/news/2021/jul/18/what-is-pegasus-spyware-and-how-does-it-hack-phones> 2022.12.03.

Amnesty International - Forensic Methodology Report: How to catch NSO Group's Pegasus <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2021/07/forensic-methodology-report-how-to-catch-nso-groups-pegasus/> 2022.12.03.

Amint a Pegasus a telefonra került, hozzáfér az SMS-ekhez, e-mailekhez, a telefonon tárolt fotókhoz, videókhoz, aktiválni tudja a mikrofont, a kamerát, rögzíteni tudja a hívásokat, valamint hozzáfér a GPS adatokhoz és a névjegyzékhez is.

Érzelhető, hogy a program elől tulajdonképpen nem tudunk elrejteni semmit, ez az esetleges terrorcselekmények megelőzésénél elképesztően hasznos és vitális lehet.

A program eredményes bevetésével az NSO saját bevallása szerint ¹⁹ sikerült többek között számos terrorcselekményt, öngyilkos merénylőt, autós bomba robbanását megakadályozni, melyek forgalmas helyeket céloztak, sikerült nagyszabású pénzmosási akciókat, emberkereskedelemmel, kábítószerkereskedelemmel foglalkozó bűnszervezeteket felderíteni és megállítani, elrabolt gyerekeket megtalálni, illetve természeti katasztrófák során eltűnt embereket felkutatni. Azonban a konkrét eseteket és a bevetés részletes körülményeit – érthető okokból – homály fedi, azokról információ az alkalmazó szervektől, hatóságoktól nem szivárgott ki.

Kiszivárgott viszont, egy több mint 50.000 telefonszámot tartalmazó lista, mely a Forbidden Stories nonprofit szervezet birtokába került, amelyet több ország újságíróihoz is eljuttatott, többek között: The Guardian (Egyesült-Királyság), Le Monde (Franciaország), Die Zeit (Németország) és a magyar Direkt36.

Tizenhét médiaszervezet közreműködésével vizsgálatot indítottak Pegasus project néven, mely azon dolgozott, hogy felfedje, hogy bizonyos országok, hogyan is használták a Pegasus kémsoftvert.

A fentebb említett hosszú lista ugyanis, -a The Guardian állítása szerint- azokból a telefonszámokból állt, amelyeket a program megrendelői megfigyelésre megjelöltek, ezt alátámasztja, hogy több a listán szereplő telefon University of Toronto Citizen Lab Institute és a Calcalist, vizsgálata során rábukkantak a Pegasusra.

Az NSO tagadta, hogy a szoftverüket céltól eltérően használták volna Shalev Hulio vezérigazgató elmondása alapján a cég nem vezet listákat a megfigyelt telefonszámokról, többen is megkeresték őket, jelezve nekik a lista létezését, képernyőképeket is kaptak, azonban megítélésük szerint az egyáltalán nem hasonlított a Pegasusra, inkább mesterségesen készített, az NSO Grouphoz nem köthető lajstromról volt szó.²⁰

¹⁹ NSO Group - About us <https://www.nsogroup.com/about-us/> 2022.12.03.

²⁰ Omer Kabir, Hagar Ravet – Interview NSO CEO exclusively responds to allegations: "The list of 50,000 phone numbers has nothing to do with us" <https://www.calcalistech.com/ctech/articles/0,7340,L-3912882,00.html> 2022.12.03.

Shalev Hulio abszurdnak nevezte a kialakult helyzetet, hiszen sehol sem szóltak arról, hogy honnan szivárgott ki az információ, kinek a birtokában volt.

Ezen kijelentések ellenére, a francia hírszerzés (Agence nationale de la sécurité des systèmes d'information, ANSSI), három újságíró telefonján is megtalálta a programot. Így már az újságoktól független hatóság is bizonyítékot talált arra, hogy a lista nem csak véletlenszerű számokból áll, továbbá az Amnesty International Security Lab 180 újságíró telefonján derítette fel legalább a Pegasussal történő feltörési próbálkozást²¹. A média együttműködés, a kiszivárgott telefonszám lista alapján végül 11 országot azonosított az NSO ügyfeleiként: Azerbajdzsán, Bahrain, Kazahsztán, India, Mexikó, Marokkó, Ruanda, Szaud-Arábia, Togo, Egyesült Arab Emírségek és Magyarország.

Egészen 2017-től találhatunk eseteket, ahol felvetül a Pegasus használata, azonban nagyon sok részlet nem egészen tiszta ezen ügyek kapcsán. Annyi biztos, hogy legtöbbször olyan politikusok, újságírók és tudósok estek a program áldozatául, akik az akkor regnáló kormány egy-egy vagy akár több döntésével nem értettek egyet, azt kritizálták.

Dolgozatomban egy-két konkrét esetet szeretnék kiemelni:

Jamal Khasoggi szaud-arábiai újságírót is a Pegasus használatával figyelték meg, majd 2018 októberében merénylet áldozata lett.

Khasoggi október 2-án a Törökországban található szaud-arábiai konzulátushoz érkezett, hogy a tervezett menyegzőjéhez szükséges dokumentumokat beszerezze, azonban a konzulátus biztonsági kameráinak felvételein már soha nem hagyta el az épületet.

A török hatóságok vizsgálatuk során megállapították, hogy az újságírót a konzulátus épületén belül gyilkolták meg, ezt a vádat Szaud-Arábia eleinte tagadta, de a későbbiekben elismerte, hogy Khasoggi valóban merénylet áldozata lett, és valóban a konzulátus épületében történtek az események.²²

2021. júliusában a fentebb már említett Forbidden Stories által vezetett, újságírókból álló, Pegasus Project a kiszivárgott 50.000-es lista vizsgálata alapján megállapította, hogy a kémprogramot Magyarországon is bevetették. A lista alapján sok ember került a potenciálisan

²¹ Amnesty International - Massive data leak reveals Israeli NSO Group's spyware used to target activists, journalists, and political leaders globally <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/07/the-pegasus-project-2/> 2022.12.03.

²² Ben Hubbard - Saudi Arabia Says Jamal Khashoggi Was Killed in Consulate Fight <https://www.nytimes.com/2018/10/19/world/middleeast/jamal-khashoggi-dead-saudi-arabia.html> 2022.12.03
George Downs, Parminder Bahra, David Gauthier-Villars, Marggherita Stancati - How Saudi Journalist Jamal Khashoggi Went From Missing to 'Killed' <https://www.youtube.com/watch?v=nSUjCDCo1zM> 2022. 12. 03.

megfigyelendők listájára, sőt egyes esetekben már az is megállapítást nyert, hogy a szoftver sikeresen a telefonra került. Sokan bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt kerültek a rendőrség látóterébe, azonban a telefonszámok jegyzékében legalább tíz jogász, egy ellenzéki politikus, valamint legalább négy újságíró száma is megtalálható volt.

Megfigyelték a Direkt36 két munkatársát, Panyi Szabolcsot és Szabó Andrást, Dercsényi Dávidot (a HVG.hu korábbi újságíróját), valamint egy a médiában névtelenséget kérő negyedik újságíró, egy magyar fotóst, aki együtt dolgozott egy olyan amerikai újságíróval, aki a Nemzetközi Befektetési Bank ügyeiről írt, Varga Zoltánt, a Centrál Médiaszövettség tulajdonosát, Chikán Attila közgazdászprofesszort, az első Orbán-kormány gazdasági miniszterét, Simicska Lajos fiát és egyik legközelebbi bizalmasát, a CEU egyik külföldi diákját, Adrien Beauduint, akit egy 2018-as kormányellenes tüntetésen őrizetbe vettek, Bánáti Jánost az ügyvédi kamara elnökét, valamint Gémesi György gödöllői polgármestert.²³

A telefonok vizsgálatával nem jelenthető ki egyértelműen, hogy pontosan ki alkalmazta, rendelte el a program bevetését, azonban az NSO saját állítása szerint csak és kizárólag kormányoknak és azok szerveinek adja el a Pegasust. A magyar hatóságok befolyására utal az is, hogy a Direkt 36 újságírói elítélt bűnözőket is találtak, akik ellen minden bizonnyal folytak nyomozások.²⁴

A botrány kirobbanása után az első kormányzati reakció Szijjártó Pétertől érkezett, aki úgy nyilatkozott: „Erről a vélelmezett vagy állítólagos adatgyűjtésről semmilyen információval nem rendelkezem.” továbbá azt mondta, hogy „hétfőn reggel megkérdezte az egyetlen általa felügyelt szolgálatot, az Információs Hivatalt, amelynek a vezetője arról tájékoztatta, hogy ebben az ügyben nem folytattak együttműködést sem az izraeli, sem más szolgálatokkal, a szóban forgó szoftvert nem használják, rá vonatkozó megállapodást nem kötöttek”.²⁵ Ugyanezen a napon (július 19.) Varga Judit igazságügyi miniszter azt mondta, hogy „Egy olyan világban élünk, ahol hihetetlenül sok veszély leselkedik a modern államokra. Ne legyünk nevetségesek, ilyen eszközökre minden országnak szüksége van! Az egy illúzió, ha ebből

²³ HVG.hu - Pegasus-ügy: Amit tudunk, és amit csak sejtünk
https://hvg.hu/itthon/20210719_Pegasus_ugy_osszefoglalo 2022.12.03.

²⁴ Panyi Szabolcs, Pethő András - Hungarian journalists and critics of Orbán were targeted with Pegasus, a powerful Israeli cyberweapon <https://www.direkt36.hu/en/leplezodott-egy-durva-izraeli-kemfegyver-az-orban-kormany-kritikusait-es-magyar-ujsgirokat-is-celba-vettek-vele/> 2022.12.03.

²⁵ Fábián Tamás, Előd Fruzsina - Szijjártó a Telexnek: Az Információs Hivatal kivizsgálja, milyen külföldi titkosszolgálatok állhatnak a Pegasus-botrány mögött <https://telex.hu/belfold/2021/07/19/szijjarto-a-telexnek-a-pegasus-ugyrol> 2022.12.03.

bármik bármilyen ügyet próbálnak csinálni”.²⁶ Ezek alapján neki, Szijjártó Péterrel ellentétben már lehetett tudomása a megfigyelésekről.

Végül este Pintér Sándor adott tájékoztatót: „2010. május 29. óta a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok illegális megfigyelést nem folytattak és nem folytatnak [...] Magyarország demokratikus jogállam, s mint ilyen, minden személy esetében minden időben a hatályos jogszabályoknak megfelelően járt és jár el.”²⁷

Az ügy apropóján több vizsgálat is indult, a parlament nemzetbiztonsági bizottsága július 26-án ülésezett, azonban az határozatképtelen volt, így érdemben nem történt semmilyen előrelépés. A következő ülésre szeptember 20-án került sor, de az itt elhangzott információk 2050-ig titkosításra kerültek, az ügyészség, valamint a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság is vizsgálatot indított.

Végül november 4-én a parlament honvédelmi és rendészeti bizottságának ülése után az RTL Klub Kósa Lajost -a bizottság elnökét- kérdezte arról, hogy a belügyminisztérium szerezte-e be a Pegasus szoftvert. Kósa Lajos azt mondta „A Pega... igen. Igen. A Pegasus szoftver, az egy egyszerű szoftver. Ilyen sok működik, amit a nemzetbiztonsági munka során felhasználnak az erre jogosított szervek. Ebben nem látok semmi kivetnivalót”.²⁸

Kósa kijelentését Stummer János is megerősítette: „A Nemzetbiztonsági bizottság elnökeként meg tudom erősíteni, amit Kósa Lajos mondott. Sőt, én láttam a szerződést is. A bizottság legutóbbi, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál tartott kihelyezett ülésén megtekinthettem azt.”²⁹

Arra a kérdésre, hogy a megfigyelések törvényesen történtek volna a mai napig sincs százszázalékig biztos válasz, bár nagyon úgy tűnik, hogy a jelenlegi - igencsak nagyvonalú - szabályozás alapján még egy ennyire az emberek magánéletébe belelátó program is bevethető, ha a nemzetbiztonsági szolgálatok és az igazságügyi miniszter azt szükségesnek látják.

²⁶ Pál Tamás - Varga Judit: Ne legyünk nevetségesek, ilyen eszközökre minden országnak szüksége van <https://telex.hu/belfold/2021/07/19/varga-judit-a-pegasus-ugyrol-magyarorszagon-a-titkosszolgalati-tevekenyseg-el-van-valasztva-a-politikatol> 2022.12.03.

²⁷ Koroknai Gergely - Pintér: A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok nem folytatnak illegális megfigyelést <https://telex.hu/belfold/2021/07/19/pinter-sandor-pegasus-botrany-lehallgatas-valasz-szel-bernadettnek> 2022.12.03.

²⁸ ATV Magyarország - Kósa elismerte, a kormány használta a Pegasus kémsoftvert – Az ellenzék rendkívüli ülést sürget <https://www.youtube.com/watch?v=eL5nixLFYOG> 2022.12.03.

²⁹ Stummer János – Facebook bejegyzés <https://www.facebook.com/janos.stummer/posts/433479798141517> 2022.12.03.

De hol a határ? Ki dönt a titkos megfigyelés elrendeléséről? Mi alapján? Ha úgy érezzük törvénytelen megfigyelést folytattak ellenünk milyen jogorvoslattel élhetünk? Megfelelő a nemzetbiztonsági szolgálatok jelenlegi szabályozása?

Ezekre a kérdésekre keresem a választ dolgozatomban.

VII. Nemzetbiztonsági szolgálatok és a titkos megfigyelés a strasbourgi jogban

Az Európai Unió nem rendelkezik hatáskörrel a nemzetbiztonsági szolgálatok szabályozására, tiszteletben tartva a tagországok szuverenitását és integritását, ilyen típusú ügyekbe nem avatkozik be. A Snowden botrány után azonban a téma nem maradhatott teljesen érintetlenül, hiszen az európai államok próbáltak nyomást gyakorolni az Egyesült Államokra a magánszféra tiszteletben tartása érdekében.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikkében megtalálható a „Magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog” Ennek alapján:

„1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

Az egyezménybe foglalt ezen jog sérelme esetén az Emberi Jogok Európai Bíróságához lehet fordulni abban az esetben, ha a jogot szerződő fél (tehát az állam vagy annak szerve) sérti meg. Mielőtt azonban a bírósághoz lehetne fordulni, az összes nemzeti jogorvoslati lehetőséget ki kell meríteni.

Az utóbbi években többször került az Emberi Jogok Európai Bírósága elé olyan eset melyben az egyezmény 8. cikkének megsértéséről kellett döntenie, nemzetbiztonsági ügyben.

1. Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom

Az eljárás 2013-ban kezdődött meg, miután Edward Snowden nyilvánosságra hozta azokat a dokumentumokat, melyek megmutatták, hogy az Egyesült Államok és három „Five Eyes” szövetségese³⁰ hatalmas mennyiségű információt gyűjt. Az Egyesült Királyság is részese a hírszerzési szövetségnek és szintén bizonyíthatóan tömeges megfigyelést folytatott, ezért többen is kezdeményezték a bíróság eljárását, három kérelem is beérkezett: Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom (58170/13), Bureau of Investigative Journalism and Alice Ross v. the United Kingdom (62322/14), 10 Human Rights Organisations and Others v. the United Kingdom (24960/15). Ezen szervezetek és több újságíró ugyanis attól tartottak, hogy munkájuknál és tevékenységüknel fogva az áldozatai lehetnek, lehettek a megfigyeléseknek.

A kérelmükben kifogásolták az Egyesült Királyság tömeges lehallgatásait, információgyűjtését, valamint azt, hogy kommunikációs szolgáltatóktól és külföldről más kormányok és szervek segítségével is gyűjtenek adatokat.

A kérelmezők elsősorban az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikkére hivatkoztak (Magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), azonban a 10. cikkre vonatkozóan (Véleménynyilvánítás szabadsága) is érkezett panasz. A bíróság a befogadhatóság megvizsgálása után külön foglalkozott a 8. cikket, valamint a 10. cikket érintő kérelmekkel.

Az Egyesült Királyság nemzetbiztonsági szolgálata a GCHQ (Government Communications Headquarters) különböző programokat bevetve elfogta az optikai kábeleken, hordozókon keresztülhaladó információt, valamint az amerikai NSA-tól is szerzett be adatokat. A nemzetbiztonsági szolgálat tevékenységét a Regulation of Investigatory Powers Act 2000 (RIPA) szabályozza.

A Kormány védekezésében előadta, hogy az információk, melyeket ezen eljárások során gyűjtenek, rendkívül nagy jelentőséggel bírnak az Egyesült Királyság biztonságának megőrzése során. Mivel az elektronikus kommunikáció során az adat „csomagokra (packet)” lebontva jut el egyik pontból a másikba, így ahhoz, hogy legalább az információ kis töredéke kinyerhető legyen szükséges az összes hordozón érkező adat lehallgatása.

Harmadik félként Franciaország, Hollandia és Norvégia kormánya is arra az álláspontra próbálta irányítani a bíróság figyelmét, hogy a tömeges adatgyűjtés egy szükséges és

³⁰ Hírszerzési szövetség, tagjai: USA, Egyesült Királyság, Kanada, Ausztrália (és Új-Zéland)

elengedhetetlen eszköz, mely segít felderíteni az államokra leselkedő veszélyeket, amelyekkel nehéz tartani az ütemet, ezért valamelyest megengedőbbnek kell lenni.

A bíróság 2018 szeptemberében meghozott ítéletében arról határozott, hogy az Egyesült Királyság tömeges adatgyűjtése ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikkével, továbbá az a gyakorlat, hogy az állam információkat gyűjtött a kommunikációs szolgáltatóktól szintén ellentétes a 8. és 10. cikkekkel, azonban nem talált kivetni valót abban, hogy más országoktól, azokkal együttműködve szerzett be információt.

Megállapítást nyert, hogy az államoknak széles mérlegelési körük van, annak meghatározására, hogy milyen módon biztosítható a nemzet biztonsága és a tömeges információ gyűjtés alapvetően nem esik ezen körön kívül.

A bíróság elsősorban azt vizsgálta, hogy az adatgyűjtés a törvényeknek megfelelően történt-e, valamint azt, hogy vannak-e megfelelő garanciák a jogellenes megfigyelésekkel szemben, különös figyelemmel az adatok vizsgálatának, tárolásának folyamatára.

Elutasította a kérelmezők azon felvetését, mely szerint ahhoz, hogy jogszerűen megfigyelhessenek valakit, a jogszabályt három feltétellel kellene bővíteni: objektív bizonyíték az alapos gyanúra arról a személyről, akitől adatot akarnak gyűjteni, előzetes bírói engedélyhez kötöttség, valamint a megfigyelés alanyának utólagos értesítése. A bíróság ezzel kapcsolatban úgy érvelt, hogy az alapos gyanú követelménye és az utólagos értesítés ellehetetlenítenék a tömeges adatgyűjtést.

A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a RIPA szabályozása megfelelő abban a tekintetben, hogy az állampolgárok megtudhatják, hogy milyen tevékenység vezethet a megfigyelésükhöz, azonban több aggályos elem is felmerült az ügyben.

A lehallgatni kívánt adathordozók kiválasztásának folyamatában ugyanis hiányzik a független felügyelet lehetősége, mivel a művelet automatizált számítógépes folyamat útján történik. Egy olyan rendszerben, ahol a tömeges adatgyűjtés nem kötött szigorúan az előzetes engedélyhez, megengedhetetlen, hogy a kiválasztás folyamatában (tehát az adatgyűjtés kezdeti szakaszában) ne legyen garanciális intézmény.

A bíróság továbbá hiányolta a kapcsolódó adatok meghatározásához fűződő biztosítékok meglétét, így jogszerűen még több adat gyűjtésére van lehetőség, mely indokolatlanul tovább sértheti a polgárok magánszféráját.

2. Zoltán Varga v. Slovakia

Varga Zoltán szlovák állampolgár ellen a Slovak Intelligence Service (SIS) titkos megfigyelést folytatott 2005-ben és 2006-ban. Ebben az időszakban egy befolyásos pénzügyi csoportnak dolgozott, az SIS az első megfigyelési engedélyét azért kérte, hogy őt, illetve a tulajdonában álló lakásban tartott találkozásokat figyelemmel kísérjék. Az engedélyt a Pozsonyi Területi Bíróság megadta, sőt később még egy engedély került kiadásra a megfigyelés folytatására, valamint egy harmadik személyre való kiterjesztésére.

A két engedély alapján a SIS hangrögzítő eszközzel figyelte meg a célszemélyt és a lakásba érkező más személyeket.

Végül a SIS egy harmadik engedélyt is kért, melyet szintén megkapott.

A megfigyelések révén keletkezett anyag két részre bontható. Az elsődleges anyagot maga a hang, illetve videó felvétel képezi, míg a származtatott anyag a felvételek elemzése, értékelése során keletkezett. Az első és második engedély alapján készült elsődleges iratok bíró jelenléte nélkül, jegyzőkönyv felvételével megsemmisítésre kerültek, mivel azok nem tartalmaztak a nyomozás szempontjából releváns információt.

Mindhárom engedély derivatív iratai a nemzeti jog alapján, az SIS-nél megőrzésre került, „olyan módon, mely lehetetlenné teszi a hozzáférést bárki számára”³¹.

Azonban, az elviekben már törölt, első és második engedély alapján készült iratok egy részét valaki anonim módon elérhetővé tette az interneten.

Egy jóval későbbi, ezen ügghöz nem kapcsolódó házkutatás során egy hordozható adathordozó is lefoglalásra került, mely egy hanganyagot tartalmazott. Azt a hanganyagot, amin az előbb említett, interneten közzétett lehallgatási iratok alapultak.

Bár a nyilvánosságra hozott iratok és felvételek eredetisége nem nyert megerősítést a hatóságok oldaláról, súlyos korrupcióról tettek bizonyosságot, és Varga Zoltán nevét is többször említették. A média is beszámolt, a hozzá szintén névtelen módon eljuttatott hanganyag alapján a titkos találkozók témájáról.

A kérelmező az Alkotmánybírósághoz fordult és kérte, hogy állapítsák meg az lehallgatási engedélyek alkotmányellenességét, valamint, hogy semmisítsék meg a róla keletkezett iratokat. Az alkotmánybíróság az első és második megfigyelési engedély tekintetében megállapította, hogy a területi bíróság eljárása sértette a kérelmező tisztességes eljáráshoz, valamint a

³¹ Case of Zoltán Varga v. Slovakia (Applications nos. 58361/12 and 2 others) (15.).

magánélet tiszteletben tartásához való jogát. Az alkotmánybíróság semmisnek nyilvánította a két engedélyt.

Varga több alkalommal fordult az engedélyező bírósághoz, valamint különböző hatóságokhoz annak érdekében, hogy az immáron megállapítottan törvénytörő lehallgatás anyaga törlésre kerüljön, ez pusztán a bíróságok birtokában lévő iratok tekintetében történt meg, az SIS-nél található anyagok tekintetében azonban megkeresései sorra elutasításra találtak, vagy idő előttinek bizonyultak, a zavaros joghatósági szabályok miatt tulajdonképpen minden hatóság másra mutogatott és joghatósága hiányára hivatkozott. Ezek után újabb alkotmányjogi panaszokat nyújtott be, így megállapítást nyert, hogy a harmadik megfigyelési engedély is jogsértő, azonban az alkotmánybíróság az iratok törlését nem rendelhette el hatáskör hiányában. Mindezek után került az ügy az Emberi jogok Európai Bíróságához.

A szlovák kormány vitatta, hogy Varga kimerítette volna a nemzeti jogorvoslati lehetőségeket. A véleményük szerint az Alkotmánybíróság megfelelő jogorvoslatot nyújtott azzal, hogy megsemmisítette a három engedélyt, a kérelmező ezt megelőzően nem élt a számára adott rendes jogorvoslati lehetőségekkel, kártérítési pert sem indított.

Viszont kezdeményezett a kormány előtt egy személyi sérthetlenségi eljárást, mely alkalmas sérelmeinek orvoslására, azonban a beadott kérelem idő előtti volt és továbbra is függőben van, az SIS és a bíróságok az engedélyek alapján keletkezett elsődleges iratokat pedig megsemmisítették, ezért Varga így nem tekinthető az egyezmény 34. cikke alapján áldozatnak. A kérelmező megjegyezte, hogy ezt az eljárást pusztán elővigyázatosságból indította, hiszen az nem eredményezheti az iratok megsemmisítését, valamint kiemelte, hogy a jog által felkínált összes lehetőséggel élt, azonban ezek eddig nem vezettek sikerre.

A bíróság először a kormány áldozati státusz felvetésével foglalkozott. Felhívta a figyelmet arra, hogy az a tény, hogy a kérelmezőre kedvező döntés született, még nem zárja ki az áldozati státusz fennállását.

Az egyezmény által nyújtott védelem szubszidiárius jellege csak abban az esetben zárja ki egy kérelem elbírálhatóságát, amennyiben a hatóságok elismerik az egyezmény pontjainak megszegését.

Az Emberi Jogok Európai bírósága ítéletében megállapította, hogy a kérelmező, az Egyezmény 8. cikkében lefektetett magán- és családi élet tiszteletben tartásához való joga sérült az engedélyek megadása és az ezekből keletkezett iratok visszatartása miatt. A bíróság a felek által előadottakból arra a következtetésre jutott, hogy ahogyan azt a szlovák

alkotmánybíróság megállapította, az engedélyek megadása a bíróság hibájából eredően jogot sértett, viszont az SIS tevékenységét semelyik szlovák bíróság nem vizsgálta, azonban az eredendően jogellenes engedélyek kihatottak az SIS által bevetett technikai eszközök jogszerűségére is. A bíróság úgy fogalmaz, hogy a kiadott engedélyek hibái „megfertőzték” a megfigyeléshez bevetett mechanizmusokat is.³²

A bírói kontroll, illetve felügyelet teljesen hiányzott a megfigyelések során. A szlovák jog az engedélyező bíró számára írja elő azt a kötelezettséget, hogy a megfigyelés folyamán értékelje, hogy továbbra is szükséges-e az engedélyezett technikai eszközök bevetése, azonban az Emberi Jogok Európai Bírósága nem talált arra utaló nyomot, hogy ez valóban megtörtént volna, valamint az ügy irataiból az is kitűnt, hogy az SIS és a bíróság között sem volt folyamatos információ és dokumentum (jegyzőkönyvek, jelentések) csere.

Összegzésül a bíróság megjegyezte, hogy az SIS az engedélyek alapján végzett megfigyelés során tulajdonképpen korlátlan hatalommal bírt, a zavaros joghatósági szabályok és a garanciák hiánya miatt a végzett lehallgatások nem voltak a törvényeknek megfelelőek, megvalósult a nyolcadik cikk sérelme.

A jogsértés szintén megállapítható azzal kapcsolatban, hogy az SIS az általa tárolt elsődleges és derivatív iratokat nem semmisítette meg hatáskör hiányára hivatkozva. A szlovák SIS-ről szóló törvény alapján a keletkezett iratok megsemmisítés helyett tárolásra kerültek az SIS által. Az ügyiratokkal kapcsolatos legfontosabb kérdéseket, így az adatokhoz való hozzáférést, azok nyilvánosságra hozatalát, illetve a megsemmisítés idejét és módját, az SIS elnöke által meghatározott belső szabályzat rendezi. Viszont a bíróság észrevétele alapján nincs olyan felettes szerv, amely hatáskörrel rendelkezik annak vizsgálatára, hogy az SIS a saját belső szabályzatának megfelelően járt-e el. A felek által előadottak alapján a megtartott iratok tárolása kizárólag az SIS által meghatározott és alkalmazott szabályok alapján történt, melyek nem biztosítottak megfelelő külső kontroll mechanizmust és megfelelő védelmet a kérelmező magánélethez való jogába való beavatkozás ellen.

A szlovák kormány nem vitatta azt a megállapítást sem, hogy mivel az alkotmánybíróság megállapította a harmadik megfigyelési engedély alkotmányellenességét, így semmilyen jogi alapja nincs annak, hogy az SIS az ebből származó anyagokat tárolja.³³

³² Case of Zoltán Varga v. Slovakia (Applications nos. 58361/12 and 2 others) (157).

³³ Case of Zoltán Varga v. Slovakia (Applications nos. 58361/12 and 2 others) (170.)

3. Szabó and Vissy v. Hungary

2014-ben a magyar szabályozás is próbára lett téve az Emberi Jogok Európai bírósága előtt, amikor Szabó Máté és Vissy Beatrix a bíróság elé terjesztette a kérelmét, mindketten egy civil szervezet munkavállalói voltak, amely úgynevezett „watchdog” -ként működött, kritikákat fogalmazott meg a kormánnyal szemben.

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény, az azt módosító 2011. évi CCVII. törvény, valamint a Nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény akkori normaanyaga aggályokat vetett fel a két kérelmezőben.

A fent felsorolt törvények szerint, a rendőrség feladatai közé tartozik a terrorizmus elleni fellépés, mely célra 2011 után a Terrorelhárítási Központ (TEK) lett kialakítva. A módosító törvény jóvoltából a TEK-nek lehetősége nyílt személyeket, lakásokat megfigyelni, ezt technikai eszközzel rögzíteni, a postai küldemények, illetve az elektronikus úton történő kommunikáció tartalmát megismerni. A törvény két lehetőséget biztosít a TEK számára: a konkrét bűncselekmény gyanúja esetén történő információgyűjtést, illetve a nemzetbiztonsági célú információgyűjtést. Míg az előbbi bírósági engedély alapján történik és a célszeméllyel kapcsolatban konkrétan felmerül egy bűncselekmény tényállásának megvalósítása, az utóbbit a Nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény rendelkezései alapján az igazságügyi miniszter engedélyezi és csak akkor alkalmazható, ha az információ más úton nem szerezhető be.

A két kérelmező először az Alkotmánybírósághoz fordult, 2012-ben alkotmányjogi panaszt nyújtott be, azt állítva, hogy a nemzetbiztonsági célú információ gyűjtés sérti a magánélethez való jogukat. A törvény ugyanis a megfigyelések ezen módjánál kevesebb biztosítékot nyújt: nem kell konkrét bűncselekmény gyanújának felmerülnie, bíró helyett az igazságügyi miniszter engedélyezi, akinek az engedélyt nem kell megindokolnia, valamint a jogszabály a beszerzett, ám nem szükséges információk megsemmisítésére vonatkozóan sem tartalmaz előírást.

Az Alkotmánybíróság megvizsgálta a panaszt, abban a tekintetben igazat adott a kérelmezőknek, hogy az indokolási kötelezettségnek az igazságügyi minisztert is terhelnie kell az engedélyek megadása során, azonban úgy ítélte, hogy a nemzetbiztonsági feladatok köre sokkal tágabb, és nem büntetőjogi szempontból kerülnek vizsgálatra, így azok nem köthetők egyes bűncselekményekhez.

Megfelelő biztosítéknak találta továbbá az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága, illetve az Ombudsman által gyakorolható külső ellenőrzést.

Ezek után az ügy az Emberi Jogok Európai Bírósága elé került, a kérelmezők az egyezmény 8. cikkének, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog megsértésére hivatkoztak. A kormány vitatta a kérelmezők állításait. A bíróság először az ügy befogadhatóságáról döntött.

A bíróság gyakorlata alapján a kérelmezők áldozati státusza megállapítható. A státusz megállapításához a titkos megfigyelést lehetővé tevő jogszabályok megléte már elegendő, nem kell, hogy a technikai eszközöket az adott kérelmező ellen ténylegesen használják is. A Bíróság e gyakorlat alapjait a *Klaas and Others v. Germany* ügyben fektette le:

„A Bíróság leszögezi, hogy ha egy állam úgy végez titkos megfigyelést, hogy annak ténye rejtve marad az érintett személyek előtt, és ennek következtében a megfigyelés megváltoztathatatlan marad, az nagyrészt súlytalanná teheti az Egyezmény 8. cikkét. Ez a helyzet lehetővé teszi, hogy az egyénnel a 8. cikket sértő módon bánjanak, vagy akár megfosszák az egyént a 8. cikkben foglalt jogától, mégpedig anélkül, hogy erről tudomást szerezne, és így jogorvoslatért folyamodhatna a nemzeti vagy az Egyezmény szerinti intézményekhez. ...

A Bíróság elfogadhatatlannak tartja, hogy az Egyezmény által biztosított valamely jog élvezetének biztosítékát pusztán azzal eltöröljék, hogy az érintett egyén előtt rejtve tartják az adott jog megsértésének a tényét. A titkos megfigyelés veszélyének kitett személyeknek tehát a 25. cikk szerint kell jogot biztosítani arra, hogy a Bizottsághoz folyamodjanak, különben fennáll a veszélye, hogy a 8. cikk súlytalanná váljon. “³⁴

A magyar kormány ezt nem vitatta, azonban kiemelte, hogy az alkotmányjogi panasz kifejezetten az engedélyezési eljárásra és annak garanciáira irányult, így nem merítették ki a nemzeti jogorvoslati lehetőségeket, ezért javasolta, hogy a bíróság csakis az engedélyezési szakaszt, az eljárás más szakaszait pedig ne vizsgálja.

A kérelmezők ezt nem tagadták, és jelezték, hogy csakis a panaszolt garanciák lennének képesek az állampolgárok magánélethez való jogát megfelelő módon védelmezni, az eljárás többi részén elhelyezett biztosítékok viszont erre már nem képesek.

A bíróság a *Kennedy kontra Egyesült Királyság* és a *Roman Zakharov kontra Oroszország* ügy során már kidolgozott, kipróbált megközelítéseket alkalmazott.

Vizsgálni kell a nemzeti jogorvoslati lehetőségeket, és annak a kockázatát, hogy az egyén titkos megfigyelés alá eshet-e. Amennyiben nem létezik hatékony, mindenki számára hozzáférhető jogorvoslati lehetőség, úgy nagyobb szükség lehet az Emberi Jogok Európai Bíróságának

³⁴ Szabó and Vlssy v. Hungary (Application no. 37138/14) (33.).

vizsgálódására, akár alacsony kockázati szint mellett is. A bíróság először megvizsgálja, hogy a titkos megfigyelést lehetővé tevő jogszabálynak lehet-e hatása a kérelmezőre, másodszor pedig a már említett nemzeti jogorvoslati lehetőségeket, melyek alapján meghatározza, hogy a vizsgálatnak milyen alaposnak kell lenni.

A bíróság megjegyezte, hogy a kérelmezők civil szervezeti munkahelye, nem szolgál kifejezett jogalapként a megfigyelésre a rendőrségről szóló törvény rendelkezései szerint, viszont ezen rendelkezések alapján bármely személy megfigyelhető, ha ezt a hatóságok a felsorolt jogalapok szerint szükségesnek ítélik meg. Így tehát nem zárható ki annak a lehetősége, hogy a kérelmezők titkos megfigyelés alanyi körét képezték, sőt az, hogy az Alkotmánybíróság érdemben megvizsgálta az alkotmányjogi panaszt, tulajdonképpen elismerte, hogy a panaszt beadók személyesen érintettek.

A bíróság a magyar jogot áttekintve arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmezők érintettek tekinthetők, hiszen „a jogszabály közvetlenül érinti a kommunikációs rendszerek valamennyi felhasználóját és az otthonaikat”³⁵, továbbá nem nyújt olyan lehetőséget, amely igénybevételével az érintettek egy független testülethez fordulhatnának. A jogorvoslatok kimerítése tekintetében, a kormány érvelését -mely szerint az alkotmányjogi panasz csak bizonyos aspektusokra tett kérdéssé- figyelembevételével úgy döntött, hogy azzal, hogy a kérelmezők a hatóságok, tehát az Alkotmánybíróság elé vitték ügyük érdemi részét kimerítették a hazai jogorvoslati lehetőségeket.

A következőkben a bíróság az ügy érdemét és a felek érveit vizsgálta.

A kormány a Velencei Bizottság 71. plenáris ülésén (Velence, 2007. június 1–2.) a biztonsági szolgálatok demokratikus felügyeletének tárgyában elfogadott CDL-AD(2007)016-e számú jelentésére hivatkozott, mely alapján azt állította, hogy „a hazai bíróságok alkalmatlanok a nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés szükségességének megítélésére a megvizsgálendő adatok jellege, a kockázatértékelésben rejlő szubjektivitás, a nemzetbiztonság fogalmának politikai természete, valamint a Kormánynak ezen a téren biztosított széles mérlegelési jogkör miatt.”.

Érvelésében a kormány kifejtette, hogy a bírói engedélyezés nem működhet jól nemzetbiztonsági kérdésekben, hiszen az engedélyezés során, az ország kül- és belpolitikai érdekeit és helyzetét is figyelembe kell venni, politikai felelősséget kell vállalni, melyre az

³⁵ Szabó and Vlssy v. Hungary (Application no. 37138/14) (36).

igazságügyi miniszter személye megfelelőbb.

Továbbá, hogy a titkos megfigyelések eddig is az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága felügyelete alatt álltak, mely nem jelezte, hogy visszaélések történtek volna.

Ezen érvekkel szemben a kérelmezők azt hangsúlyozták, hogy bár a Velencei Bizottság jelentése valóban kimondja, hogy a bíróságok nehézségekbe ütközhetnek, amikor a kormány széles mérlegelési jogkörét vizsgálják, ebből azonban nem következik az, hogy a bírósági felügyelet nem alkalmas a titkos megfigyelések garanciájaként szolgálni. Kiemelték, hogy a jogszabályi környezet nem elég világos és határozott, valamint azt, hogy az országgyűlési bizottság által gyakorolt felügyelet nem alkalmas az egyedi esetekben történő beavatkozásba, nem hatékony, az inkább általános következményekkel bír,

A magánélet tiszteletben tartásához való jogba történő beavatkozás az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikk második bekezdése alapján, „hatóság a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges”.

A konkrét ügyben a titkos megfigyelés, így az egyén jogába való beavatkozás célja a bíróság megállapítása szerint a nemzetbiztonság védelme és/vagy zavargás vagy bűncselekmény megelőzése.

A bíróság megvizsgálta a kérelmezők azon érvét, mely szerint a törvény nem elég pontos illetve világos. Sok törvény alkalmaz nem túlpontos megfogalmazást, a túlzott merevség elkerülése érdekében, a titkos megfigyelés esetében az előreláthatóság különösen aggályos, azonban az Rtv. által használt „terrorcselekmény” és „mentési művelet” fogalmak elég világosak a törvényesség érvényrejutásához.

Ami az előreláthatóságot illeti, az nem értelmezhető olyan tág módon, hogy az az államra nézve olyan kötelezettséget jelentene, hogy a titkos megfigyelés megindítására alapot adó összes lehetséges eseményt egy taxatív felsorolásban részletezni.

A bíróság aggodalmát fejezte ki a megfigyelés alá tartozó személyek meghatározásával kapcsolatban. A megfigyelést lefolytatni kívánó hatóság az igazságügyi miniszterhez benyújtott kérelmében megjelöli név szerint vagy személyek egy körére hivatkozva a megfigyelés alanyát vagy alanyait, és az azonosításukra vonatkozó minden egyéb információt. Viszont a törvény által használt „érintett vagy érintettek ... köre” fogalomba tulajdonképpen bárki beletartozhat,

a bíróság szerint ez az „állampolgárok tömeges és korlátlan megfigyeléséhez vezető út kikövezéseként is értelmezhető”.³⁶ A hatóságokat ez alapján ugyanis nem kötelezi semmi arra, hogy a megfigyelt személyek közötti tényleges vagy akár feltételezett kapcsolatot bizonyítsák, a magyar jogban pedig hiányzik az ezen fogalommal kapcsolatban kialakult gyakorlat. Ezen a problémán a bírói felügyelet nagyban segíthetne, hiszen a nagyon tág fogalmat bírósági értelmezések, gyakorlat tölthetné meg, szűkíthetné le, ezzel irányt mutatva a hatóságoknak.

Bár a miniszteri engedélyeztetésre irányuló előterjesztésben a főigazgatónak indokolnia kell a titkos információgyűjtés szükségességét, a bíróság nem látta garantáltnak az elérni kívánt célok vagy a használt eszközök elemzését, az indokolási kötelezettség önmagában még nem jelenti a szükségesség megvizsgálásának kötelezettségét is, így a hatóságnak nem kell az intézkedést alátámasztó bizonyítékokat felsorakoztatnia.

A terrorizmus egyre növekedő veszélyei és hatásai miatt a kormányok igyekeznek a legmodernebb technológiákat alkalmazni a titkos megfigyelések során, azonban azt is figyelembe kell venni, hogy a fejlődő technológia mellett a jogszabályokba épített garanciák is fejlődnek-e. A bíróság megállapításai szerint az Nbtv. rendelkezései széles jogkört biztosítanak, melyek lehetővé teszik az úgynevezett „stratégiai, kiterjedt információgyűjtést”. Így lehetőség nyílik egy-egy állampolgárról részletes „profil” készíteni, azonban a magánélethez való jog ilyen mértékű korlátozását sokkal erősebb garanciarendszerrel kell megtámogatni.

Az eddigiek alapján a bíróság a legnagyobb hiányosságnak a bírósági felügyelet, kontroll hiányát találta. A nemzetbiztonsági célú titkos megfigyelést a igazságügyért felelős miniszter engedélyezi a nemzetbiztonsági szerv vezetőjének, mely jelen esetben a TEK, kérelmére, mely a rendőrségen belül, különleges jogosítványokkal működik és szervezetileg a Belügyminisztériumhoz tartozik.

Bár így látszólag érvényesül a függetlenség, hiszen az igazságügyért felelős miniszter sem a Belügyminisztériumtól sem a rendőrségtől nem függ, azonban a felügyelet jellege erősen politikai, mely miatt a bíróság, úgy véli, hogy a rendszer ebben a formában „nem képes biztosítani, hogy a visszaélésnek kitett célok és eszközök szempontjából értékeljék a szigorú szükségesség követelményét”, melynek kiemelt jelentősége az érintett személyek és helyszínek meghatározásának tekintetében van.

Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága által gyakorolt felügyeletről a bíróság megállapította, hogy korlátozott és nem nyújt elég garanciát a lehetséges visszaélésekkel

³⁶ Szabó and Vissy v. Hungary (Application no. 37138/14) (67).

szemben.

Az igazságügyi miniszter évente legalább kétszer egy beszámolót nyújt be a bizottság elé, mely inkább általánosan foglalkozik a nemzetbiztonsági szolgálatok működésével, mintsem egyes egyedi ügyekkel, ezek a jelentések viszont a nyilvánosság számára nem hozzáférhetőek, és nem biztosítanak jogorvoslati lehetőséget az érintetteknek, akik valószínűleg tudomást sem szereztek az ellenük folytatott titkos megfigyelésről.

Mindezen okok alapján, a Bíróság a Szabó és Vissy kontra Magyarország ügyben megállapította az Emberi Jogok Európai Egyezményének nyolcadik, valamint tizenharmadik cikkének megsértését és úgy ítélte, hogy a sérelem megállapítása megfelelő elégtételt nyújt a kérelmezők számára.

4. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának kritériumrendszere

A három bemutatott eset alapján a következőkben szeretném összegezni a Bíróság gyakorlatát.

Az érintettség és az áldozati státusz tekintetében fontos megállapítás, hogy pusztán a titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályok létezése feljogosítja az állampolgárt az eljárás kezdeményezésére, nem szükséges bizonyítani, hogy ténylegesen történt-e ellene ilyen megfigyelés. Hiszen, ha ezen lehetőség nem lenne biztosított, úgy a polgárok eleshetnének az egyezmény 8. cikkében biztosított joguktól.

Megjegyzendő továbbá, hogy amennyiben a kérelmező kimerítette a hazai, nemzeti jogorvoslati lehetőségeket és ezek számára kedvező döntésre vezettek, ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a Bíróság előtt eljárást kezdeményezzen.

A nemzetbiztonsági- és titkosszolgálatok működésével kapcsolatban az alábbi észrevételek tehetők.

Bár az államok széles mérlegelési lehetőséggel rendelkeznek, a Bíróság felállított egy „minimum garancia” rendszert, mely hat elemből áll:

(1) azoknak az eseteknek a meghatározása, melyek alapul szolgálhatnak titkos információgyűjtésnek; (2) azon személyek kategóriáinak meghatározása akik tekintetében titkos információgyűjtés alkalmazható; (3) a megfigyelés időtartamának korlátozottsága; (4) meghatározott eljárásrend a megszerzett adatok tárolásával és felhasználásával kapcsolatban; (5) elővigyázatosság a szerzett adatok másik szervvel történő közlése során és (6) azon körülmények meghatározása, melyek esetén a megszerzett információt törölni kell vagy meg kell semmisíteni.

A Bíróság „end-to-end” garanciákat javasol különösen a tömeges adatgyűjtések eseteire. Ezt

három effektív pillérre helyezi:

(1) a tömeges információgyűjtés végrehajtótól független engedélyezése a kezdeti szakaszokban, amikor meghatározzák a művelet célját és terjedelmét, (2) azon keresőszavak előzetes engedélyhez kötöttsége amelyek egy meghatározható személyhez fűződnek, (3) a végrehajtás folyamatos felügyelete és hatékony utólagos felülvizsgálat független hatóság által.³⁷

A legtöbb probléma a megfigyelések engedélyezéséből és felügyeletéből adódik. Sokszor a megfigyelést végző hatóság tulajdonképpen teljhatalommal bír, ezt a Bíróság többször is kifogásolta. Fontos, hogy nem sérti közvetlenül az Egyezmény nyolcadik cikkét, ha a titkos megfigyelést nem bíróság, hanem más hatóság engedélyezi, azonban ebben az esetben kellő függetlenséget kell biztosítani a végrehajtó hatalomtól, mivel tárgykör érzékeny, politikai jellege miatt nagyobb a visszaélések kockázata. Ez úgy valósulhat meg ha az engedélyezést egy független testület végzi, vagy az engedélyező testület felügyeletét látja el független szervezet vagy bíróság, releváns szaktudással felvértezve.

Nem elég pusztán a bírói felügyelet törvénybe foglaltsága, annak ténylegesen érvényre kell jutnia, kizárt, hogy a hatóság ezeket a törvényeket belső szabályzatával fölülírja vagy mellőzze.

IV. A nemzetbiztonsági szolgálatok szabályozása Magyarországon

1. A szolgálatok feladatai és felépítése, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény tartalmazza a titkos megfigyelésre vonatkozó norma anyagot.

A törvény alapján nemzetbiztonsági szolgálatnak minősül az Információs Hivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, valamint a Nemzeti Információs Központ.

Rendelkezéseket találunk minden nemzetbiztonsági szolgálat feladatai tekintetében, melyeket a jogszabály külön-külön szakaszokban szabályoz.

Így az Információs Hivatal többek között megszerzi, elemzi, értékeli és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a nemzet biztonsága érdekében hasznosítható információkat, továbbá Magyarország érdekeinek érvényesítését szolgáló tevékenységet folytat; felderíti a Magyarország függetlenségét,

³⁷ Case of Big Brother Watch and Others v. The United Kingdom (Applications nos. 58170/13, 62322/14 and 24960/15) (348-359)

politikai, gazdasági vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet; információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető, külföldi szervezett bűnözésről, különösen a terrrorszervezetekről, a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről, a tömegpusztító fegyverek és alkotóelemeik, illetve az előállításukhoz szükséges anyagok és eszközök jogellenes nemzetközi forgalmáról; felderíti az ország gazdasága biztonságának és pénzügyi helyzetének veszélyeztetésére irányuló külföldi szándékokat és cselekményeket és közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében és megelőzésében.

Az Alkotmányvédelmi Hivatal felderíti és elhárítja a Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági, védelmi vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet; felderíti és elhárítja Magyarország törvényes rendjének törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket; felderíti és elhárítja a Magyarország gazdasági, tudományos-technikai, pénzügyi biztonságát veszélyeztető leplezett törekvéseket, valamint a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelmet; valamint információkat szerez bizonyos a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti, valamint a 2012. évi C. törvény szerinti bűncselekményekkel kapcsolatban.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat felfedi a Magyarország ellen irányuló támadó, befolyásoló szándéokra utaló törekvéseket, valamint feladatrendszeréhez illeszkedően külföldön érvényesíti Magyarország érdekeit; felderíti és elhárítja a külföldi titkosszolgálatoknak Magyarország szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit és tevékenységét; megszerzi, elemzi és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldi eredetű, a biztonságpolitika katonai elemét érintő katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat; működési területén felderíti és elhárítja Magyarország törvényes rendjének jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket; feladatkörét érintően információkat gyűjt a válságkörzetekről, illetve a Magyar Honvédség műveleti területen lévő alakulatait és azok állományát veszélyeztető törekvésekről és tevékenységekről, valamint részt vesz a Magyar Honvédség műveleti területen alkalmazott erőinek nemzetbiztonsági védelmében, felkészítésében és támogatásában; információkat gyűjt a honvédelmi érdekét veszélyeztető kibertevékenységekről és -szervezetekről, a nemzetbiztonságot veszélyeztető terrrorszervezetekről, felderíti és elhárítja a honvédelmi szervezeteknél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit; működési területén felderíti, illetve információkat szerez meghatározott bűncselekményekről.

Végül a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a jogszabályok keretei között, eszközeivel és módszereivel - írásbeli megkeresésre - szolgáltatást végez a titkos információgyűjtés, illetve a büntetőeljárásról szóló törvény szerinti leplezett eszközök (a továbbiakban: leplezett eszközök) alkalmazásának végrehajtásához a titkos információgyűjtés folytatására, valamint a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szervek részére, a titkos információgyűjtés folytatására, valamint a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szervek igényei alapján biztosítja az e tevékenységhez szükséges különleges technikai eszközöket és anyagokat.

E szabályozás alapján látható, hogy az egyes nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai között vannak átfedések, a meghatározott feladatkörök pedig van, ahol egészen konkrétak, van, ahol viszont nagy mozgásteret hagyott a jogalkotó a szervek számára.

Jól körülhatárolható, a törvény 5.§ h) pontjában (ha) és hb) alpontjában) meghatározott, az Alkotmányvédelmi Hivatalra rótt feladat, mely alapján a Hivatal a nyomozás elrendeléséig végzi például a háborús bűncselekmények és az állam elleni bűncselekmények felderítését. A 4.§ b) pontja, mely az Információs Hivatal azon - fentebb már említett - feladatát határozza meg, hogy „felderíti a Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet” véleményem szerint elég tág. Ez annyiban és azért támogatható, hisz a titkosszolgálati törekvések taxatív meghatározása lehetetlen lenne és a technika rohamos fejlődése miatt ez valószínűleg így is marad, valamint egy flexibilis jogalapot ad a szolgálatnak, hogy eljárhasson amennyiben a már említett törekvéseket észleli.

Dolgozatomban a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatral, mint a titkos megfigyelések fő levezénylőjével³⁸ szeretnék részletesebben foglalkozni.

A nemzetbiztonsági szolgálatokat a kormány minisztereken keresztül irányítja, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat esetén ez a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszteren keresztül valósul meg.

A miniszterek jogosultak a szolgálatok működését szabályozni rendeletekkel és normatív utasításokkal, továbbá irányítási jogkörük van, mely révén feladatokat adhatnak, és utasíthatják a szolgálatokat.

Az NBSZ élén a főigazgató áll, aki jelenleg Dr. Kiss Csaba Nemzetbiztonsági Dandártábornok. A főigazgatót a miniszterelnök nevezi ki, illetve menti fel a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) javaslatára. A miniszter

³⁸ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 8.§ (1) 2022.12.03.

gyakorolja felettük – a fent említett kivételekkel -, illetve helyetteseik felett a munkáltatói jogokat. A szolgálatok részére, a miniszter egyedi utasítást a főigazgatón keresztül tud adni, azonban ahogy más hatóságoknál is megfigyelhető, a döntés tartalmára vonatkozó utasítást nem adhat, nem szabhatja meg, hogy egy adott konkrét ügyben milyen döntés szülessen. A főigazgató sok területen együttműködik a miniszterrel, előterjeszti a szolgálat szervezeti és működési szabályzatát és az állománytáblát, illetve előterjeszti a titkos információgyűjtésre vonatkozó belső eljárási és engedélyezési szabályokat.

A főigazgató a jogszabályi keretek között önálló felelősséggel vezeti az NBSZ-t. Ez azt jelenti, hogy felelős a szolgálat törvényes, rendeltetésszerű és szakszerű működéséért, a feladatainak végrehajtásáért. Évente legalább egyszer köteles a miniszteren keresztül a kormánynak jelentést tennie a nemzetbiztonsági szolgálat tevékenységéről.

A Főigazgató az NBSZ esetében kettő helyettessel rendelkezik: a Főigazgató Általános Helyettesével és a Főigazgató Technikai és Támogató Helyettesével.

Dolgozatom szempontjából a Technikai Felderítő Igazgatóságnak, van jelentősebb szerepe, ugyanis ez a szervezeti egység felelős a lakásban történtek technikai eszközök segítségével történő megfigyeléséért és rögzítéséért és a hírközlő hálózaton folytatott kommunikáció tartalmának, valamint számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatok megismeréséért és rögzítéséért. Támogatja a titkos kutatásokat, illetve technikai elhárító feladatokat végez.

Megemlítendő a Műveleti Felderítő és az Információ Feldolgozó Igazgatóság szerepe: az előbbi felel a nemzetbiztonsági szolgálatok által megrendelt személyek és a velük kapcsolatba hozható helyiségek, épületek, objektumok, tárgyak és események megfigyeléséért, továbbá megállapítja a mobilkommunikációs hálózaton folytatott kommunikációs eszközök azonosító adatait, és jogosult a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével történő titkos információgyűjtésre³⁹ tehát „hagyományosabb” titkos megfigyelést végez. Az utóbbi pedig a megfigyelések alkalmával keletkezett információt ellenőrzi és dolgozza fel.⁴⁰ Tehát lényegében e három szervezeti egység végzi a titkos megfigyelés oroszlánrészét, mely folyhat akár technikai eszköz segítségével (pl: Pegasus) vagy anélkül.

A főigazgató technikai és támogató helyettese a Fejlesztési és Informatikai Igazgatóság, a Létesítménygazdálkodási Igazgatóság, a Nemzeti Kibervédelmi Intézet és az Adminisztratív Igazgatóság vezetését végzi. Ez a szervezeti egység nem foglalkozik a megfigyelésekkel,

³⁹ Nemzetbiztonsági Szakszolgálat - Szervezet <https://nbsz.gov.hu/szervezet/szervezeti-elemek-es-feladataik> 2022.12.03.

⁴⁰ U.o. 2022.12.03.

sokkal inkább a mindennapos, adminisztrációs, gazdálkodási és szervezési feladatokat látja el, melyek az NBSZ működéséhez nélkülözhetetlenek.

Fontos ellenőrző funkciót tölt be az Országgyűlés, a Nemzetbiztonsági Bizottsága révén. A 1995. évi CXXV. törvényben elhelyezésre kerültek garanciális szabályok is, mely alapján a Bizottság elnöke csak és kizárólag ellenzéki képviselő lehet, illetve a Bizottság tagja csak olyan parlamenti képviselő lehet, akinek tekintetében az Alkotmányvédelmi Hivatal elvégzett egy nemzetbiztonsági vizsgálatot. A Bizottság tájékoztatást kérhet a miniszterektől és a főigazgatóktól, a szolgálatok működésével, a külső engedélyhez kötött megfigyelésekkel kapcsolatban. Kivizsgálhatja a szolgálatok jogellenes működésével kapcsolatos panaszokat, jogellenes működés gyanúja esetén felkérheti a minisztert vizsgálat lefolytatására, de a Bizottság maga is ténymegállapító vizsgálatot folytathat le, mely során a szolgálat irataiba betekinthez, annak munkatársait meghallgathatja. A felelős miniszter köteles évente legalább kétszer tájékoztatni a bizottságot, az általa irányított nemzetbiztonsági szolgálat tevékenységéről.

2. A titkos információgyűjtés

A Nemzeti Információs Központ kivételével minden nemzetbiztonsági szolgálat jogosult titkos információgyűjtést folytatni.

A szolgálatok feladataik ellátásához titkos információgyűjtést folytathatnak, de csak amennyiben a feladatok ellátásához szükséges adatok, információk más módon nem szerezhetőek meg.

A titkos információgyűjtés végezhető önállóan, de akár más szolgálat segítségével is. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat külön, a törvényben lefektetett feladatai közé tartozik a titkos információgyűjtés lefolytatása, illetve ahhoz eszközök biztosítása, ez alapján (konkrét statisztika hiányában) valószínűsíthető, hogy a Nemzetbiztonsági szakszolgálat a legtöbb titkos információgyűjtésben szerepet játszik.

A törvény a titkos információgyűjtést két fajtáját határozza meg: az külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtést és a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtést.

2.1 A külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés

Az információgyűjtés keretében a szolgálatok a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével információt gyűjthetnek, az információgyűjtést elősegítő információs rendszereket hozhatnak létre és alkalmazhatnak, a feladataik által érintett személyt, valamint az azzal kapcsolatba hozható lakást, egyéb helyiséget, bekerített helyet, továbbá nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyet, illetve járművet titokban megfigyelhetnek, a történekről információt gyűjthetnek, valamint az észlelteket technikai eszközzel rögzíthetik, a külső engedélyhez kötött információgyűjtés eseteinek kivételével beszélgetést lehallgathatnak, az észlelteket technikai eszközzel rögzíthetik, elektronikus hírközlési eszközön vagy információs rendszeren folytatott kommunikáció tényének a megállapításához, az elektronikus hírközlési eszköz vagy információs rendszer azonosításához, illetve hollétének megállapításához szükséges adatokat megszerezhetik.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény 54.§ (1) h), i), illetve j) pontjai alapján megállapítható, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok akár engedély nélkül is használhatnak technikai eszközöket, a történések rögzítésére. Véleményem szerint így nem kizárható, hogy ezáltal akár a Pegasus szoftver is alkalmazható arra, hogy a megfigyelt személlyel kapcsolatba hozható lakást járművet, egyéb helyiséget a telefon kameráján vagy mikrofonján keresztül a megfigyelt számára érzékelhetetlen módon, információt gyűjtsenek. A megfigyelt személynek, illetve mobiltelefonjának pontos helye is lekérdezhető a jogszabály j) pontja alapján, mivel az úgy fogalmaz, hogy az „elektronikus hírközlési eszköz vagy információs rendszer hollétének megállapításához szükséges adatok is megszerezhetők”. Aggályokat vethet fel a szabályozás, hiszen az engedélyhez nem kötött információgyűjtés esetén nincs meghatározva, hogy mikor kell a megfigyelést megszüntetni, így előfordulhat, hogy egy személyt huzamosabb ideig megfigyelnek, telefonja révén pontosan tudják, hogy mikor és merre jár, sőt a magánszférájába is betekintést nyernek, hiszen a geolokációs adatoknak köszönhetően tudják, ha a telefon a megfigyelt otthonában van, azzal titokban felvételeket készíthetnek és a beszélgetések is lehallgathatóak, amennyiben a lehallgatás nem esik a törvény 56.§-ban foglaltak alá

2.2 A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés

Amennyiben a nemzetbiztonsági szolgálat külső engedélyt kap, úgy a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló hely kivételével a lakásban, egyéb helyiségben, bekerített helyen, illetve a közösségi közlekedési eszköz kivételével járművön történeteket titokban technikai eszközzel megfigyelhetik és rögzíthetik, illetve az ehhez szükséges technikai eszközt az alkalmazás helyén elhelyezhetik, elektronikus hírközlési szolgáltatás keretében elektronikus hírközlő hálózat vagy eszköz útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikáció tartalmát titokban megismerhetik és rögzíthetik, információs rendszerben kezelt adatokat titokban megismerhetnek, az észlelteket technikai eszközzel rögzíthetik, illetve az ehhez szükséges elektronikus adatot az információs rendszerben, illetve a szükséges technikai eszközt - a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló hely kivételével - lakásban, egyéb helyiségben, bekerített helyen, illetve - a közösségi közlekedési eszköz kivételével - járműben, továbbá az érintett személy használatában lévő tárgyban elhelyezhetik, valamint a kibertérből érkező fenyegetés elhárítása céljából az információs rendszerbe beavatkozhatnak.

A törvény értelmében tehát, ahhoz, hogy a Pegasus vagy más hasonló program egy telefonra tudjon kerülni külső engedély szükséges.

Az engedélyt az Nbtv. 5.§ b), d), h)-j) és a 6.§. d), i), l) -n) pontjaiban meghatározott esetekben Fővárosi Törvényszék elnöke által e feladatra kijelölt bíró engedélyezi. Azonban a többi esetkörben amikor nem a fent említett pontokban foglaltak miatt kerül sor a titkos megfigyelésre az engedélyt az igazságügyért felelős miniszter engedélyezi. A benyújtott engedély kérelmet a bíró, illetve a miniszter hetvenkettő órán belül köteles elbírálni, ha alaposnak tartja helyt ad, ha megalapozatlannak akkor elutasítja. Amennyiben az engedély megadásra kerül az kilencven napig hatályos, azonban ez a tartam főigazgatói előterjesztésre további kilencven nappal meghosszabbítható.

Kivételes esetben a szolgálat főigazgatója engedélyezheti a titkos megfigyelést, akkor, ha a külső engedély megszerzése késedelemmel járna és ezzel a szolgálat eredményes működése meghiúsulna.

A külső engedéllyel folytatott titkos megfigyelést meg kell szüntetni, amennyiben az az engedélyben meghatározott célját elérte; a további alkalmazásától eredmény nem várható; a határideje meghosszabbítás nélkül lejárt vagy a titkos információgyűjtés bármely okból törvénytört.

Az Nbtv. a kérelemmel szemben tartalmi követelményeket is felállít, így az előterjesztésnek tartalmaznia kell a titkos információgyűjtés helyét, az érintett vagy érintettek nevét vagy körét, illetőleg az azonosításra alkalmas - rendelkezésre álló – adatokat, a titkos információgyűjtés megnevezését és szükségességének indokolását, a tevékenység kezdetét és végét napban meghatározva, valamint a kivételes engedélyezés estében, (főigazgató által adott „előzetes engedély”) annak indokolását, hogy adott ügyben arra a nemzetbiztonsági szolgálat eredményes működéséhez feltétlenül szükség volt.

VI. Megindult vizsgálatok és eredményeik

A Pegasus botrányral kapcsolatos első hírek megjelenése és politikai reakciókat követően nemsokkal különböző hatóságok, bizottságok és további politikai szereplők indítottak vizsgálatokat vagy sürgették ezek megindítását, annak érdekében, hogy kiderüljön, hogy történhetett-e visszaélés a titkos megfigyelésekkel kapcsolatban.

1. Budapesti Regionális Nyomozó Ügyészség

2021. július 22-én a Központi Nyomozó Főügyészség egy szűkszavú sajtóközleményt tett közzé az ugyeszseg.hu-n, mely Magyarország Ügyészségének hivatalos weboldala. A közlemény arról számolt be, hogy több feljelentés is érkezett az „úgynevezett Pegasus ügyben”, melyek alapján a Budapesti Regionális Nyomozó Ügyészség nyomozást rendelt el jogosulatlan titkos információgyűjtés büntettének gyanúja miatt. A nyomozás célja a tényállás megállapítása és annak kivizsgálása, hogy valóban történt-e bűncselekmény.⁴¹

A nyomozás kapcsán új információra egészen 2022. június 15-ig kellett várni, amikor is a Központi Nyomozó Főügyészség újabb sajtóközleményt tett közzé, melyből kiderült, hogy a Budapesti Regionális Nyomozó Ügyészség a nyomozást bűncselekmény hiányában megszüntette. Az első közleményben csak jogosulatlan titkos információgyűjtés büntettének gyanúja szerepelt, azonban a második közlemény alapján az ügyészség már leplezett eszköz jogosulatlan alkalmazásának büntettének gyanúja miatt is vizsgálódott. Az ügyészség röviden ismertette a feljelentés lényegét és a jogszabály környezetet, kiemelte, hogy „A leplezett eszközök – így többek között információs rendszer titkos megfigyelése, lehallgatás –

⁴¹ A Központi Nyomozó Főügyészség sajtóközleménye az un. Pegasus ügyben <http://ugyeszseg.hu/nyomozas-elrendeleserol-a-kozponti-nyomozo-fougyeszseg-sajtokozlemenye/> 2022.12.03..

alkalmazását a magyar törvények szigorú feltételekhez kötik, az azt alkalmazó szervezettől elkülönülő bírói vagy külső engedély szükséges az alkalmazásukhoz.”, továbbá, hogy nem csak bűnüldözési, hanem nemzetbiztonsági célból is lehet titkos megfigyelést folytatni.

Az ügyészség minősített iratokra is kiterjedő vizsgálata folyamán, mely az információgyűjtés során használt eszközök törvényességére irányult és nem arra, hogy pontosan milyen programot vetettek be a megfigyeléshez (mivel az 1995. évi CXXV. törvény hatálybalépése óta jelentős technikai fejlődés történt), megállapította, hogy jogosulatlan titkos információgyűjtés vagy leplezett eszköz jogosulatlan alkalmazása nem történt, a titkos megfigyeléssel érintett személyek nem szenvedtek hátrányt.

2. Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság

2022. január 31-én elérhetővé vált a NAIH jelentése a „Pegasus” kémsoftver Magyarországon történő alkalmazásával összefüggésben. A jelentés alapján az eljárás oka, hogy a sajtóban megjelenő hírek alapján a személyes adatok törvénytörő módon kerülhettek kezelésre, így ebben az eljárásban a személyes adatok kezelésével és védelmével összefüggő jogszabályok hatóságok általi betartása volt a fókuszpontban.

A NAIH intézkedett a rendelkezésére nem álló adatok és információk beszerzése iránt, így felkereste az Amnesty International Magyarország Egyesületet, hogy tájékoztatást kapjon az Amnesty International által lefolytatott vizsgálattal érintett személyekről és telefonjaikról, valamint a Pegasus programmal fertőzött telefonokat tartalmazó listáról.

Felkereste a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatóját, illetve helyszíni vizsgálatot tartott a Szakszolgálatnál és az egyes (a Szakszolgálat „szolgáltatásait” igénybe vevő) megrendelő szerveknél is, valamint a Hatóság elnöke részt vett az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságának zárt ülésén is.

Jelentősen gátolta az információk beszerzését az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 71.§. (3), illetve (3c) bekezdése, mely alapján a Hatóság „nem ismerheti meg a titkos információgyűjtésre használt eszközök és módszerek működésének és működtetésének műszaki-technikai adatait tartalmazó vagy az azokat alkalmazó személyek azonosítását lehetővé tevő iratokat, a rejtjeltevékenységgel és kódolással kapcsolatos iratokat, az olyan iratokat, amelyeknek megismerése az információforrás azonosítását lehetővé tenné, valamint az olyan iratokat, amelyeknek

megismerése a nemzetbiztonsági szolgálatok külföldi partnerszolgálatok irányában vállalt kötelezettségeit sértené.”⁴²

A Hatóság vizsgálata során több fontos részlet is kiderült a Magyarországon zajlott titkos megfigyelésekkel kapcsolatban.

A Pegasus valóban bevetésre került, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat által, információk rendszerek és helyiségek megfigyelése során alkalmazták a szoftvert. Azonban a vizsgálat során nem merült fel olyan részlet amely arra utalt volna, hogy a Szakszolgálat nem a törvényeknek és egyéb előírásoknak megfelelően járt volna el a titkos megfigyelések levezénylése során, a program használata a törvényben meghatározott feladatok ellátása érdekében történt. A megvizsgált esetekben az engedély iránti előterjesztések tartalmazták a jogalapot, valamint a megfigyelést indokló körülményeket, az igazságügyért felelős miniszter által adott engedélyek az Nbtv.-ben felsorolt kötelező tartalmi elemeket (titkos információgyűjtés helye, ideje, érintettje, az engedélyezett eszköz megnevezése) kivétel nélkül tartalmazták, a titkos megfigyelést megrendelő szerveknél mint adatkezelők nem merült fel az adatkezeléssel kapcsolatos jogellenes magatartás.

A nyilvánosságra került „fertőzött telefonszámlistával” kapcsolatban a Hatóság mint esetleges adatvédelmi incidens is vizsgálatot folytatott, de a sok bizonytalan információ és a homályos körülmények miatt az információbiztonsági szakértő azt állapította meg, hogy „feltételezhető, hogy az adatbiztonság valamilyen módon sérült, hiszen a személyes adatokhoz való jogosulatlan hozzáférés vélelmezhető, így nem zárható ki, hogy adatvédelmi incidens történt.” Ez alapján a Hatóság büntetőeljárás megindítását kezdeményezte.

3. Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága

2021. július 21-re hívta össze az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságának ülését a testület elnöke Stummer János Jobbikos képviselő, hogy a Pegasus ügyet vizsgálják. Pintér Sándor belügyminiszter és Sziijártó Péter külügyminiszter is jelezte részvételi és tájékoztatási szándékát a zárt ülésen. A testület négy kormánypárti képviselője, azonban nem ment el az ülésre, azt hangoztatva, hogy véleményük szerint a Bizottság ülésének összehívása nem indokolt. Így az összesen hét tagból álló Nemzetbiztonsági Bizottság ülése

⁴² A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság hivatalból indított vizsgálatának megállapításai „Pegasus” kémsoftver Magyarországon történő alkalmazásával összefüggésben Ügyszám: NAIH-423-2/2022.

határozatképtelen volt, nem volt lehetséges a napirendi pontok elfogadása és a tagok tájékoztatást sem kaphattak a belügyminisztertől.

2021. szeptember 20-ra új ülést hívott össze Stummer János, melyre Pintér Sándort, Szijjártó Pétert, Benkő Tibor honvédelmi minisztert és Varga Judit igazságügyi minisztert is meghívta. Az ülés sikeresen lezajlott azonban érdemi információt a nyilvánosság nem tudhatott meg, mivel az ott elhangzottakat az Igazságügyi minisztérium kérésére egészen 2050-ig titkosították. A Bizottság ellenzéki tagjai kezdeményezték egy ténymegállapító albizottság felállítását, mely a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat tevékenységét vizsgálta volna közelebbről, azonban a kezdeményezést nem szavazták meg.

Stummer János az ülést követő sajtótájékoztatóján úgy fogalmazott, „Nem kaptunk belügyminiszter úrtól egyértelmű cáfolatot arra sem, hogy történt-e politikusok, újságírók megfigyelése ezzel az a bizonyos eszközzel az utóbbi években.”⁴³

V. Összegzés, a titkos megfigyelés szabályozásának problémái

Bár a jogalkotó, elhelyezett garanciális szabályokat a jogszabályban, véleményem szerint a titkos megfigyelés - mint nemzetbiztonsági szolgálatok által alkalmazható eszköz - alulszabályozott, főleg annak fényében, hogy a technikai fejlődés folytán annyira fejlett és sokrétű megfigyelést lehetővé tevő programok jöttek létre, mint a Pegasus.

Meglátásom szerint a nemzetbiztonsági szolgálatok hatáskörének törvényi felsorolása igencsak tág mozgásteret biztosít számukra, találhatunk egészen konkrét, jól körülhatárolt feladatokat, mint például az Alkotmányvédelmi Hivatal 5.§. h) pontja, ahol a jogalkotó részletesen, taxatíván meghatározta azokat a bűncselekményeket, amelyek esetén a Hivatal elrendeli a nyomozást.

Vannak azonban sokkal tágabban meghatározott hatáskörök is, ilyenre példaként az Információs Hivatal 4.§. b) pontjában meghatározott feladatát említeném, mely alapján felderíti a Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet. Jól érezhető, hogy egy körülhatárolt, taxatív felsoroláshoz képest e feladat ellátásakor tulajdonképpen bármilyen cselekmény szóba jöhet. Fontosnak érzem kiemelni azt, hogy sem Magyarország politikai vagy

⁴³ Horváth Kata - A Pegasus használatát nem cáfolják, de a bizottsági ülés anyagát 2050-ig titkosítják <https://merce.hu/2021/09/20/a-pegasus-hasznalat-at-nem-cafoljak-de-a-bizottsagi-ules-anyag-at-2050-ig-titikositjak/> 2022.12.03..

gazdasági érdeke, sem a külföldi titkosszolgálati törekvések és tevékenységek egzakt fogalma nincs meghatározva a törvényben, viszont akkor ki jogosult ezek definiálására? Maga az Információs Szolgálat egészen biztosan nem alkalmas erre a feladatra, hiszen nem gazdasági, politikai szakemberek végzik a megfigyeléseket, akik nagyobb eséllyel tudnák eldönteni, hogy egy adott cselekmény éppen veszélyt jelenthet-e Magyarország gazdaságára. Amennyiben a mindenkori Kormány jogosult az érdekek meghatározására, úgy az könnyen egyfajta gumiszabállyá válhat, hiszen egy ország érdeke egy adott pillanatban nagyon sok mindentől függhet, így a miniszterek tulajdonképpen bármilyen korlát nélkül mondhatnák meg, hogy Magyarországnak melyek, az éppen aktuális érdekei.

A megfigyelés hatálya alá eső személyek meghatározása szintén nagyon tág keretek között történik. Az engedély iránti kérelemben deklarálni kell „az érintett vagy nevét, vagy körét”. Ez alapján a megfogalmazás alapján tulajdonképpen bárkivel szemben folytatható megfigyelés, nem kell bizonyítani a megjelölt személyek közötti kapcsolatot.

További aggályokat vet fel, hogy ugyan az engedély iránti kérelemnek tartalmaznia kell „...a titkos információgyűjtés megnevezését és szükségességének indokolását...” ez nem jelenti a szükségesség és arányosság vizsgálatát is.

Ezek alapján javasolnám a személyi kör meghatározásánál, hogy az engedély iránti kérelemben a kérelmező a megfigyelendő személyek közötti kapcsolatot bizonyítsa, de legalább valószínűsítse, az esetlegesen rendelkezésére álló bizonyítékokat sorakoztassa fel. Érdemes lenne továbbá egy ezzel egybekötött előzetes szükségességi és arányossági vizsgálatot beépíteni a kérelmezési eljárásba, mely során hatóság vagy bíróság vizsgálhatná meg, hogy az intézkedés az elérni kívánt célokkal egyensúlyban áll-e.

E vizsgálat Somody Bernadette, Szabó Máté Dániel és Székely Iván megállapításai alapján négy alszakaszból kell, hogy álljon: legitim cél, alkalmasság, szükségesség és szűk értelemben vett arányosság tesztje, melyek közül az első három szakasz tényeken alapul, míg az utolsó morális döntést tartalmaz. A szerzők javaslatával egyet értve az első három altesztre helyezném a hangsúlyt, melyeket egyesével, egymástól elválasztva és függetlenül kell vizsgálni, így a döntés nagy része ténylegesen realitáson és faktumokon alapulna, és a bevezetőben ismertetett zéró-összegű játszma (vagy „trade-off” modell) meghaladható lenne⁴⁴. A tanulmányozott és ismertetett ügyekben is látható, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában ezen lépéseket alkalmazza, sőt saját kritériumrendszert is kialakított, így véleményem szerint jóval

⁴⁴ Bernadette Somody, Máté Dániel Szabó, and Iván Székely - Moving away from the security–privacy trade-off In: Michael Friedewald, J. Peter Burgess, Johann Čas, Rocco Bellanova, Walter Peissl (Szerk.) - Surveillance, Privacy and Security London, Routledge 2017. 155.-172. o.

nagyobb hangsúlyt szükséges fektetni egy arányossági feltételrendszerre a hazai jogban is. A Bíróság gyakorlatának elemzésekor említett kritériumok kiváló támpontul szolgálhatnak a jogalkotó számára, annak kapcsán, hogy miről szükséges a jogszabályokban rendelkezni és mely területekre érdemes nagyobb hangsúlyt fektetni.

Ahogy dolgozatomban már említettem, a szolgálatok akkor végezhetnek titkos információgyűjtést, ha feladataik ellátásához szükséges adatok más módon nem szerezhetők meg. Véleményem szerint erősebb feltételrendszerre lenne szükség.

Az Alaptörvény VI. Cikke alapján mindenkit megillet a magánélethez való jog, természetesen ahogy a közelmúltban felerősödő koronavírus járvány megmutatta, az alkotmányos jogok is korlátozhatók lehetnek bizonyos helyzetekben. A titkos megfigyelések kapcsán is előfordulhat olyan helyzet, amikor emberéletek kerülnek veszélybe, terrorcselekmény van készülőben, ezekben az esetekben értelemszerűen sor kerülhet a magánélethez való jog, hatóságok általi korlátozására.

Azonban a gyaníthatóan megfigyelt és nyilvánosságra került telefonszámok között voltak újságírók, jogászok és polgármesterek, akikről nem feltételezhető, hogy a társadalom békéjére törnének. Ezért lenne érdemes a jogalkotónak egy arányossági mechanizmust, előzetes vizsgálatot beillesztenie a szabályozásba, az igazságügyi miniszter által engedélyezett megfigyelések esetében, ugyanis úgy gondolom, hogy a hatalmi ágak szétválasztása révén a bíróságok, egyes bírók - mint a független igazságszolgáltatás szervei - képesek ellensúlyként szolgálni és függetlenül, szakértelemmel megvizsgálni, hogy az adott egyéni ügyben, esetben szükséges-e a titkos megfigyelés, az mire terjedjen ki és milyen eszközökkel folyjon. A mindenkori igazságügyért felelős minisztertől viszont ugyanezen fokú pártatlanság nem várható el, hisz a miniszter tevékenysége mindig nagyban függ az éppen regnáló kormánytól és a mindenkori politikai viszonyoktól.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága a Szabó és Vissy kontra Magyarország ügyben úgy értékelte, hogy a végrehajtó hatalom politikai felelősséget viselő tagja, így pl. az igazságügyi miniszter, nem nyújt megfelelő garanciát arra, hogy a megfigyelés elrendelése független legyen.⁴⁵

Ezek alapján érdemesnek tartanám a hatásköri jogszabályok felülvizsgálatát. Véleményem szerint jó megoldást jelentene, ha kizárólag bíró engedélyezhetné a titkos megfigyeléseket. Amennyiben a jogalkotó a miniszternek fenntartaná ezen hatáskörét, úgy egy állandó, három

⁴⁵ Szabó and Vissy v. Hungary (Application no. 37138/14) (33.).

vagy öt személyből álló, az igazságügyért felelős miniszter mellett működő tanács létrehozása lenne indokolt, amelynek elnöke a mindenkor i igazságügyért felelős miniszter lenne és tanácskozás alapján szótöbbséggel döntene az alkalmazandó titkos megfigyelésekről és egyéb eszközökről, tagjait igazságügyi, bűnüldözési és informatikai szakértők képeznék. A bírósági engedélyezés mellett más szerveket is be lehetne vonni az engedélyezésbe. Az ügyészség szorosabb együttműködésben van az eljáró hatóságokkal, így egyes eszközöket ügyészi engedélyhez lehetne kötni. A végrehajtó szervezeteknek pedig beszámolási kötelezettsége lenne az alkalmazott eszközökkel kapcsolatban.⁴⁶ Ahogy a bírói engedélyezéseknél is, úgy ilyen esetekben is célszerűnek tartom a gyakori felülvizsgálat lehetőségét vagy kötelezettségét.

Hiányosak továbbá a megfigyelésekre irányuló felügyeleti lehetőségek is. Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága inkább a szolgálatok általános működésével foglalkozik, bár van lehetősége egyes ügyeket vizsgálni, a felelős miniszterek jelentés tételi kötelezettsége évi két beszámolót jelent, mely véleményem szerint nem elégséges ahhoz, hogy a Bizottság kellően tájékozott legyen és feladatát megfelelően el tudja látni. Ezek alapján az évi beszámolók számát megnövelném, külön kötelezővé tenném az egyes nagyobb súlyú ügyekről történő részletes jelentést.

A jelenlegi szabályozás nem tartalmaz rendelkezéseket annak kapcsán, hogy mi a teendő akkor, ha a megfigyelés eredménytelenül ér véget, a megfigyeltet tájékoztatják-e, hogy ő ilyen intézkedés célpontja volt. Mivel „sértett” nem is értesül róla, hogy valaha megfigyelték, arról sem tud tájékoztatást kérni, hogy milyen adatokat gyűjtöttek róla, azokat milyen módon tárolták, azokhoz kik férhettek hozzá, sőt a törvény tulajdonképpen még jogorvoslati lehetőséget sem biztosít számára, nincs igazán igénybe vehető jogi eszköz. Komoly adatvédelmi kérdések is felmerülhetnek, bár az Nbtv. tartalmaz rendelkezéseket a nemzetbiztonsági szolgálatok adatkezelésével kapcsolatban, a megfigyelt tulajdonképpen elveszti az adatai felett az uralmat.

Pintér Sándor volt belügyminiszter szintén 2016-os megállapítása, miszerint „Magyarországon egyetlen ember sincs, akit törvényes körülmények között ne lehetne megfigyelni, lehallgatni.”

⁴⁷sajnos a mai szabályozás fényében még mindig megállja a helyét.

⁴⁶ Kardos Tímea Kata - A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés alapjogi követelményei és gyakorlati problémái, kitekintéssel a leplezett eszközök kérdéskörére In: Acta Universitatis Szegediensis : forum : publicationes discipulorum iurisprudentiae. 2018 I. évf 173.-174.o.

⁴⁷ Fazekas Ágnes - Pintér: bárkit le lehet hallgatni https://nepszava.hu/1095630_pinter-barkit-le-lehet-hallgatni 2022.12.03.

A már említett Szabó és Vissy kontra Magyarország ügyben született ítélet is jól összefoglalja a dolgozatomban felvetett problémákat:

„az intézkedések köre gyakorlatilag bárkire kiterjedhet, mivel az intézkedések elrendelése teljes egészében a végrehajtó hatalom hatáskörében történik, mégpedig a szigorú szükségesség elvének mérlegelése nélkül, mivel a legújabb technológiák révén a Kormány akár az intézkedés eredeti hatályán kívül eső személyekről is könnyedén és tömegesen szerezhethet adatokat, és mivel nemhogy bírósági, de semmilyen egyéb hatékony jogorvoslati lehetőség nem biztosított...”⁴⁸

Mindezek fényében úgy vélem, hogy a titkos megfigyelés szabályainak reformja az Országgyűlés egyik legégetőbb kérdése kell, hogy legyen az elkövetkezendő években.

⁴⁸ Szabó and Vissy v. Hungary (Application no. 37138/14) (89).

Felhasznált irodalom:

Szakirodalom:

Könyv, könyvfejezet:

Bernadette Somody, Máté Dániel Szabó, and Iván Székely - Moving away from the security–privacy trade-off In: Michael Friedewald, J. Peter Burgess, Johann Čas, Rocco Bellanova, Walter Peissl (Szerk.) - Surveillance, Privacy and Security London, Routledge 2017, 155.-176. o.

Folyóiratcikk:

Emese Pásztor - Secret Intelligence Gathering — a Low Threshold Still Too High to Reach = ELTE Law Journal 2017/1, 99.-112-o

Kardos Tímea Kata - A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés alapjogi követelményei és gyakorlati problémái, kitekintéssel a leplezett eszközök kérdéskörére = Acta Universitatis Szegediensis : forum : publicationes discipulorum iurisprudentiae. 2018/ I, 149.-209- o.

Mezei Kitty – A modern technológiák kihívásai a büntetőjogban, különös tekintettel a kiberbűnözésre = Állam- és jogtudomány, 2020/4, 65.-81. o.

Nagy Zoltán András - Informatikai bűncselekmények = Magyar Tudomány 2001/8, 946.-957. o.

Nagy Zoltán András: A jövő tegnap óta tart. A modern technikai-technológiai folyamatok kihívásai a jog területén. - = Belügyi szemle (2010-), 2018/10, 36.-55.o.

Szabó Endre Győző – Révész Balázs - Adataink biztonságban - adatainkban a biztonság? = Információs Társadalom 2017/1, 45-54

Internetes forrás:

Amnesty International - Forensic Methodology Report: How to catch NSO Group's Pegasus <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2021/07/forensic-methodology-report-how-to-catch-nso-groups-pegasus/> 2022.12.03.

Amnesty International - Massive data leak reveals Israeli NSO Group's spyware used to target activists, journalists, and political leaders globally <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/07/the-pegasus-project-2/> 2022.12.03.

ATV Magyarország - Kósa elismerte, a kormány használta a Pegasus kémsoftvert – Az ellenzék rendkívüli ülést sürget <https://www.youtube.com/watch?v=eL5nixLFYQg> 2022.12.03

AV-Test Institute - Malware <https://www.av-test.org/en/statistics/malware/> 2022.12.03.

Ben Hubbard - Saudi Arabia Says Jamal Khashoggi Was Killed in Consulate Fight <https://www.nytimes.com/2018/10/19/world/middleeast/jamal-khashoggi-dead-saudi-arabia.html> 2022.12.03

DailyActualNews Emre Youtube- 'Does the NSA collect any type of data at all on millions or hundreds of millions of Americans?' https://www.youtube.com/watch?v=RodZPdfAnBY&ab_channel=DailyActualNewsEmre 2022.12.03.

David Pegg, Sam Cutler - What is Pegasus spyware and how does it hack phones?
<https://www.theguardian.com/news/2021/jul/18/what-is-pegasus-spyware-and-how-does-it-hack-phones>
2022.12.03.

Fazekas Ágnes - Pintér: bárkit le lehet hallgatni https://nepszava.hu/1095630_pinter-barkit-le-lehet-hallgatni
2022.12.03.

Fábián Tamás, Előd Fruzsina - Szijjártó a Telexnek: Az Információs Hivatal kivizsgálja, milyen külföldi titkosszolgálatok állhatnak a Pegasus-botrány mögött <https://telex.hu/belfold/2021/07/19/szijasarto-a-telexnek-a-pegasus-ugyrol> 2022.12.03

George Downs, Parminder Bahra, David Gauthier-Villars, Margherita Stancati - How Saudi Journalist Jamal Khashoggi Went From Missing to 'Killed' <https://www.youtube.com/watch?v=nSUjCDCo1zM> 2022.12.03

Glenn Greenwald and Ewen MacAskill - Boundless Informant: the NSA's secret tool to track global surveillance data <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/08/nsa-boundless-informant-global-datamining> 2022.12.03

Horváth Kata - A Pegasus használatát nem cáfolják, de a bizottsági ülés anyagát 2050-ig titkosítják <https://merce.hu/2021/09/20/a-pegasus-hasznalat-at-nem-cafoljak-de-a-bizottsagi-ules-anyag-at-2050-ig-titikositjak/> 2022.12.03

HVG.hu - Pegasus-ügy: Amit tudunk, és amit csak sejtünk https://hvg.hu/itthon/20210719_Pegasus_ugy_osszefoglalo 2022.12.03.

Koroknai Gergely - Pintér: A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok nem folytatnak illegális megfigyelést <https://telex.hu/belfold/2021/07/19/pinter-sandor-pegasus-botrany-lehallgatas-valasz-szel-bernadettnek>
2022.12.03

Központi Nyomozó Főügyészség - A Központi Nyomozó Főügyészség sajtóközleménye az un. Pegasus ügyben <http://ugyveszeg.hu/nyomozas-elrendeleserol-a-kozponti-nyomozo-fougyveszeg-sajtokozlemenye/> 2022.12.03.

Laura Poitras, Sean Gallup – How we broke the NSA story https://www.salon.com/2013/06/10/qa_with_laura_poitras_the_woman_behind_the_nsa_scoops/ 2022.12.03.

Nemzetbiztonsági Szakszolgálat - Szervezet <https://nbsz.gov.hu/szervezet/szervezeti-elemek-es-feladataik>
2022.12.03.

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság - A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság hivatalból indított vizsgálatának megállapításai
a „Pegasus” kémsoftver Magyarországon történő alkalmazásával összefüggésben Ügyszám: NAIH-423-2/2022.

NSO Group - About us <https://www.nsogroup.com/about-us/> 2022.12.03.

Omer Kabir, Hagar Ravet – Interview NSO CEO exclusively responds to allegations: "The list of 50,000 phone numbers has nothing to do with us" <https://www.calcalistech.com/ctech/articles/0,7340,L-3912882,00.html>
2022.12.03

Panyi Szabolcs, Pethő András - Hungarian journalists and critics of Orbán were targeted with Pegasus, a powerful Israeli cyberweapon <https://www.direkt36.hu/en/leleplezodott-egy-durva-izraeli-kemfegyver-az-orban-kormany-kritikusait-es-magyar-ujsgirokat-is-celba-vettek-vele/> 2022.12.03

Pál Tamás - Varga Judit: Ne legyünk nevetségesek, ilyen eszközökre minden országnak szüksége van <https://telex.hu/belfold/2021/07/19/varga-judit-a-pegasus-ugyrol-magyarorszagon-a-titkosszolgalmati-tevekenyseg-el-van-valasztva-a-politikatol> 2022.12.03

Reddit.com u/_EdwardSnowden - We are Edward Snowden, Laura Poitras and Glenn Greenwald from the Oscar-winning documentary CITIZENFOUR.

AUAA.https://www.reddit.com/r/IAmA/comments/2wwdep/we_are_edward_snowden_laura_poitras_and_glenn/ 2022.12.03.

Stummer János – Facebook bejegyzés <https://www.facebook.com/janos.stummer/posts/433479798141517> 2022.12.03

The Guardian - Edward Snowden: the whistleblower behind the NSA surveillance revelations
<https://www.theguardian.com/world/2013/jun/09/edward-snowden-nsa-whistleblower-surveillance> 2022.12.03.

Wall Street Journal Youtube- President Obama's Full NSA Speech
https://www.youtube.com/watch?v=p4MKm2uFqVQ&t=100s&ab_channel=WallStreetJournal 2022.12.03.

Bírósági határozatok:

Case of Big Brother Watch and Others v. The United Kingdom (Applications nos. 58170/13, 62322/14 and 24960/15)

Case of Zoltán Varga v. Slovakia (Applications nos. 58361/12 and 2 others)

Szabó and Vlssy v. Hungary (Application no. 37138/14)

Jogforrások:

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről